రుక్కు తల్లి

అది ఆశ్వయుజ బహుళ అమావాస్య. బైటఅంతా చిమ్మచీకటి. మునిసిపల్ దీపాలు మాత్రం మిణుకుమిణుకు మంటున్నాయి. బొంయ్ మంటూ వీస్తున్నది. ఆగాలి కిటికీ తలుపులను కాసేపు టపటపలాడించి, దొడ్లో చెట్లను, ఇంటి కప్పును కౌగలించుకొనిఏడ్చి, మైదానంమీద పడి ఏడుస్తూ ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయింది.

చీకటి పడ్డది. ఎనిమిది గంటలైంది. ఆరోజున మేమందరం పెందలాడే భోజనం చేసి కూర్చున్నాం మా హాల్లో. నాకు ఓప్రక్కన మాఅమ్మాయిలు సుశీ, జయా మరోపక్కన మొగపిల్లలు శాస్త్రి, రాఘా కూర్చున్నారు. గదిగుమ్మంలో మాపిన్ని కూర్చుంది. ఆవిడ పక్కనే పంకజమ్మగారు కూర్చుంది. పంకజమ్మగారు మాపిన్నిని అత్తా అని పిలుస్తుంది. మాకు దగ్గరలోనే డాక్టరు చలపతిరావుగారూ, మా బావమరది సత్యం, ఇంకా ఒక రిద్దరు స్నేహితులూ కూర్చున్నారు. మాకందరికీ ఎదురుగానే రుక్కుఫోటోఉంది. ఆఫోటోకు ఎదురుగా ఇంకో గోడమీద అమ్మవారిపటంఉంది. ఈరెండు పటాలను పూలమా

లలతో అలంకరించాము. "ఇఁక చెప్పు నాన్నా" అన్నదిసుశీ. నేను ప్రారంభించాను.

* * * *

......తల్లి పోయినప్పటి నుండి రుక్కమ్మే ఇంటికి పెద్ద అయింది. ఒక్క వంటమట్టుకు పెద్దది మాంపన్న వండిపడే సేది. కాని మిగతావిషయాలన్నీ రుక్కుతల్లి చూడాలిసిందే.

గొల్లదివచ్చి రుక్కమ్మగారూ పెరుగుపట్టండి అనేది. చాకలి రుక్కమ్మగారూ బట్టలు పద్దుచూచుకోండి అనేది. పనిచేసేది తెల్లవారక మునుపే రుక్కుతల్లిని లేపేది.

ఇంట్లో ఎవరికి ఏమికావలసినా రుక్కుతల్లిని అడగాలిసిందే. పసిదాన్ని నిద్రలేపి, ముఖంకడిగించి, కాఫీ ఇచ్చి, బడికి పంపాలిసిన బాధ్యత రుక్కుదే. రాధగాడి లాగూ కనపడకపోతే రుక్కుతల్లి వెతికి ఇయ్యాలె. శాస్త్రి లెక్కల పుస్తకంకనపడక ఏడుస్తుంటే రుక్కు తెచ్చి ఇచ్చేది. ఇవన్నీ చేస్తూనే, బాలమ్మకుకూరలు తరగిఇచ్చి, ఆమెకు వంటలో సాయపడేది. మధ్యమధ్య తాను చదువుకొంటూనూ ఉండేది.

"రుక్కుతల్లి, ఈమాసినబట్టలన్నీ ఇక్కడపడేశావేం? చికాకుగా ఉండదమ్మా!" అని నేను విసుక్కొంటే "పాప పడేసివెళ్లింది నాన్నా, నేను తీస్తాను" అంటూ నవ్వుతూ వచ్చి వాటిని తీసికెళ్లి, బుట్టలోపడేసి మళ్ళీ చదువుకుంటూ కూర్చునేది. "అమ్మాయీ నాకలం కనపడలేదే" అని నేను కేకేస్తే మళ్ళీవచ్చి రుక్కు నాకలం వెదికి ఇచ్చేది.

నాతోపాటు భోజనానికి కూర్చున్నా నాకంటే ఒక క్షణం ముందు లేచి నాకు వక్కలు చేతికిచ్చి నేను ఏది కావాలన్నా వెతికి ఇచ్చి, నన్ను పంపించి తాను స్కూలుకు వెళ్ళేది.

రుక్కు ప్రతిరోజూ నాకంటే ముందుగానే నిద్రనుంచి లేచేది. లేచిముఖంకడుక్కొని, స్నానంచేసి మంచిబట్టలువేసికొని, తలదువ్వుకొని పూలు పెట్టుకొనేది. ఆనల్లని జుట్టులో మందారపువ్వు అమ్మాయికి ఎంతో అందంగా ఉండేది.

దాన్నిచూచి నేను ఎంతో ఆనందించే వాడిని. అమ్మాయి తలకట్టు పెద్దది కోటేరు పోసినట్లు ముక్కు. దాని అదృష్టము అంతా కళ్ళల్లో ఉందని ప్రతివాళ్ళూ అనే వాళ్ళు. నవ్వితే ముత్యాలు వలకపోసినట్లు ఉండేవి. గొంతెత్తి ఒక్కకీర్తన పాడినపుడు వెయ్యి వీణలు ఒక్కశ్రుతిలో పలికి నట్లు ఉండేది.

పిల్లలున్నారు ఇల్లు సద్దుకు పోవటానికి రుక్కుతల్లి ఉంది. వండిపెట్టటానికి మాపిన్ని ఉంది. సంసారం గడిచి పోతుంది. అన్న ఆలోచనలతో ఆవిడ పోయిన దుఃఖాన్ని చాలవరకు దిగ మ్రింగాను.

రుక్కు పెద్దదై అత్తవారింటికి వెడితే ఎల్లాగా అన్న సంగతి ఒకటి ఉందిగాని, నేను ఒక విధంగా అనుకున్నాను. అల్లుడు ఇంకా స్కూలు పైనలులోనే ఉన్నాడు. అల్లుణ్ణి

ఇంట్లో ఉంచుకొని, బి. ఏ. దాకా చదువుకోమని అందాము ఈమధ్య అమ్మాయికి చదువుపూర్తి అవుతుంది. అల్లుడూ, కూతురూ నాకళ్ళ ఎదుటనే ఉంటారు. ఆయన బి. ఎ. ప్యాసు అయ్యేటప్పటికి నాలుగేండ్లు గడుస్తుంది. ఈలోపున పిల్లలు కాస్త పెద్దవాళ్ళు అవుతారు ఫరవాలేదు. దాని తరువాత సంగతి చూచుకోవచ్చు ననుకొన్నాను.

ఎంతరాత్రికి వచ్చినా మా అమ్మాయి నాకోసం ఎదురుచూస్తూ కూర్చునేది. "పడుకొని నిద్రపోక పోయినావే తల్లీ? ఎందుకు మేలు కుని కూర్చున్నావమ్మా" అంటే "ఏదో నాన్నా నీవు వస్తావుగదా అని కూర్చున్నాను. మరేం ఫర వాలేదు నాన్నా" అని మాత్రం అనేది. నేను పడుకొని అమ్మాయి ఒక త్యాగరాయకృతి పాడితే విని నిద్రపోయే వాడ్ని.

వాళ్ళమ్మ ఉంటే ఎంత సంతోషించేదో రుక్కమ్మ పని పాటలూ అవీచూచి అని నేను నిట్టూర్పు విడిచాను...

"వాళ్ళమ్మే బ్రతికుంటే అసలు ఇట్లా ఎందుకొస్తుందీ! దాని చేతులమీదుగా జరగాల సిన సుశీ పెండ్లి వాళ్ళనూ మయ్యసత్యం ఎందుకు చేస్తాడు!! ఆ పెండ్లికనేగా రుక్కు తెనాలి వెళ్ళింది. ఆ పెండ్లికి అది వెళ్ళక పోయినట్లయితే ఎల్లా ఉండేదో! అసలునేను వద్దువద్దు అంటూనేఉన్నాను, నామాట విన్నాడూ!

మీనాన్న!! బుడబుడ బయలు దేరాడు" అని మాపిన్ని విసుక్కొన్నది. నీవు వస్తు అంటూ ఉంటే నాన్న సుశీ పెండ్లి ఎందుకు చేశాడు బామ్మా?" అని మాశాస్త్రి అడిగాడు. ఆవిడ చెప్పుకొచ్చింది......

......మీఅమ్మపోయి అప్పటికి ఆరు నెలలు అయింది. మిమ్మలను చూచి పోదామని ఒక రోజున మీమామయ్య వచ్చాడు. వాడు ఇంట్లోకి వచ్చి బిక్కపోయి నుంచున్నాడు మిమ్మలను చూస్తూ, పాపం వాడి అక్కయ్య లేదాయ నాయినా వచ్చావా అని సంతోష పడటానికి. నచ్చేరావ టంతోనే వాడు మిమ్మలను కౌగలించుకొని, ఎంతోసేపు ఊంహు ఇద్దైనాడు.

తరువాత వాడు మీనాన్నతో ఎదో ఆ విషయం ఈ విషయం మాట్లాడి చివరకు అన్నాడు "బావా! సుశీకి ఈమాసంలో పెండ్లిచేద్దాము" అని. మీనాన్న అన్నాడూ "సుశీకి ఇప్పుడు పదో ఎడేగద తొందరపడి ఎవ రికో ఒకరికి అంట గట్టవలసిన అవసరం ఏమీలేదు. ఏం తొందరరా?" అని.

"అదికాదు బావా! మంచి సంబంధం వచ్చినపుడు మనం చెయ్యకపోతే, ఆతరువాత కావాలంటేమటుకు సం బంధాలు దొరకు తయ్యా!" అన్నాడు మీమామయ్య. "సుశీకి అదృష్టవశాత్తు మంచిసంబంధం దొరికింది, ఎవరో

కాదు. నాభార్య మేనమామకొడుకు. ఈసంబధంవిషయమై నేను ఎంతో ఆలోచించాను. రుక్కుకు ఎట్లాగూ పెండ్లి అయింది. దాని దిగులు మనకులేదు. ఆపసిదానిమాటఇంకా పదేండ్లకు ఎటొచ్చీ ఈసుశీకి ఈసంవత్సరం కాకపోయినా ఇంకా రెండేండ్లకయినా చేయాలిసిందే. ఈసంబంధం చేస్తే ఇంకోలాభం కూడాఉంది. నామేనకోడలని సుశీ ఎడల నేను ఎట్లాగూప్రేమగా ఉంటానా, తన మేనమామకొడుకు భార్య అని మా ఆవిడ కూడా దానిని ప్రేమగా చూస్తుంది. అందుకని ఇంత ఎక్కువగా ఆలోచిస్తున్నాను'' అని అనికూడా అన్నాడు.

మీనాన్నకు సత్యం అంటే ఎంతో ప్రేమ. చిన్నప్పటినుండీ సత్యం మీనాన్న దగ్గరే పెరిగాడు. మీమామయ్యకు చిన్నతనంలోనే తల్లీ, తండ్రీ పోయినారు. మీనాన్నే వాడిని దగ్గరకుతీసి పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాడు. బుద్ధులు చెప్పాడు జీవితం ఎల్లాగ నిర్ణయించుకోవాలో తెలియని పసితనంలో వాడికి ఒక జీవితపథం నిర్ణయించాడు.

అందుకని మీనాన్న సత్యం మాటను కాదనలేక పోయినాడు. అక్కడికీ అనకపోలేదు ''ఒరే చిన్నప్పటినుంచీ నీదగ్గరే పెరిగింది. దీని వివాహం విషయమై నీవు బాధ్యత వహిస్తావంటే నేను వద్దనను. దీనికి, నీఇష్టం వచ్చిన సంబంధమే చెయ్యి. కాని ఇంత తొందరెందుకురా?'' అని అంటే,

మీ మామయ్య సమాధానం చప్పున చెప్పక, ఊరికే సుశీ వంక పిచ్చి చూపులు చూచిచూచి, ఒకదీర్ఘమైన నిట్టూర్పు విడిచి చివరకు వణకుతున్న గొంతుకతో అన్నాడు, "తల్లి పోయిన సంవత్సరంలో పెండ్లి చేస్తే మంచిదని పెద్దలు అంటారు" అని. ఈమాటలుఅని ఒక్కవేడికన్నీటి బొట్టును మణికట్టుతో తుడిచేసుకున్నాడు.

మీనాన్నకు ఏమంటానికి తోచలేదు. పెద్ద పిల్లగదా అని రుక్కను అడిగాడు. అది ఎంత తెలివిగలదో, ఎంత నమ్రత గలదో చూడు! "నాకేం తెలుసునాన్నా. సుబ్బు మామయ్యా ఆలోచించండి. మీకంటె ఎక్కువ తెలుస్తుందా నాకు!" అన్నది నవ్వుతూ.

వాడు అంతగా చెపుతూ ఉంటే ఎవ్వరేమంటారు? నేనుకూడా గట్టిగావద్దు అనలేకపోయినాను. సరే, నంటేసరే ననుకొని మీమామయ్య వెళ్ళిపోయినాడు. ఆ సాయంత్రమే లగ్నం నిశ్చయించి ఉత్తరం వ్రాస్తానని చెప్పి... "అయితే నాన్నా! రుక్క అక్కయ్య అప్పటికే పెద్దఎన్నమాట? అని అడిగింది సుశీ" నేను ఇల్లా అన్నాను.

* * * * *

......పెద్దది కాకేముమ్మా పద్దాలుగు ఏండ్లు ఉన్నయి. కాపరానికి వెళ్లే ఈడు వచ్చింది. మీ బావ అప్పుడు గుంటూరులో చదువుకొంటూ అప్పుడప్పుడు ఇక్కడికి వస్తూ ఉండేవాడు.

ఇంకోతమాషా ఏమిటంటే రుక్కు మొగుడితో కలిసిమెలిసి ఉండేది! చక్కగా మాట్లాడేది. భార్యాభర్తల మధ్య ఉండే సిగ్గు, భిడియమూవాళ్ళిద్దరి మధ్య ఇంకాఏర్పడ లేదు. వాళ్ళిద్దరూ చిన్న పిల్లల్లాగే ప్రవర్తిస్తూ ఉండేవాళ్ళు.

ఒకరోజున నేను ఇంటికి వచ్చేసరికి రుక్కూ అల్లుడూ బజారుకు కామాలు వెళ్ళి అప్పుడే వచ్చారు బండి వాకిట్లో ఉంది. రుక్కుముందు బండిదిగి. ఒక బట్టలమూట మొగు డికి అందించింది. ఆమూట తీసుకొని ఆయన యకాయకీని మేడపైకి వెళ్ళిపోయినాడు. ఇదికూడా వాడివెంటనే వెళ్ళింది.

వీళ్ళిద్దరి అన్యోన్యంచూచి నేను ఎంతో సంతోషిం చాను. ఇదంతా మీాబామ్మకూడా చూస్తూనేఉంది. ఆమె కూడా ఎంతో సంతోషాన్ని కనపరుస్తూ నాతో అన్నది. ''ఒరేయ్ చూడూ, పిల్ల పెద్దది అయింది. ఆట్టేకాలం ఉం చటం బాగుండదు. ఈమాఘ మాసందాటి పోనీయకుండా చూడు''అని నేను నవ్వుకొని ''అల్లుడు బి. ఎ. ప్యాసు అయిం దాకా ఆపుదా మని చూస్తున్నానమ్మా'' అన్నాను. ఆవిడ తల ఊపి, ''అంత తెలివి తక్కువ పని ఇంకొకటి లేదు. ఆ కాస్తఆటంకం నీవు తీర్చకపోతే వాళ్లే తీర్చుకొంటారు. నీవే ఆకాస్త మర్యాద దక్కించుకొంటే మంచిది'' అన్నది. నేను అల్లాగే చేద్దామనుకొన్నాను. ''మళ్ళీవచ్చే మాఘమాసానికి మనవణ్ణికూడా ఎత్తుకుంటావు'' అని మాపిన్ని అని వెళ్ళి పోయింది.

ఇంతలో రుక్కు కొత్తపరికిణీ కట్టుకొని కొత్తవోణీ వేసుకొని నాదగ్గరకు వచ్చింది. ఎంతో అందంగా ఉంది. సంతోషంతో నాకడుపు నిండి పోయింది. "బాగుంది. ఈ పరికిణీ నీకు ఎంత బాగుంది తల్లీ" అన్నాను. "బావకొని ఇచ్చారు నాన్నా" అన్నదిరుక్కు ముత్యాలుజలజలరాలుస్తూ.

నేను రుక్కువంక కాసేపు చూచి ఇది చక్కనిది. ఇంత చక్కనిది పుట్టటం నాపూర్వ జన్మ సుకృతం అను కొన్నాను. అదేపనిగా ఊరికే చూస్తే దానికి దృష్టి తగులు తుందని చటుక్కున తలవంచేసుకొన్నాను. ఇంతలో రుక్కు వంగి నాపాదాలు ముట్టుకొని నమస్కరించింది. దీర్ఘాయు ష్మంతురాలవుకాతల్లీ అని దీవించాను.

ఈచక్కని బిడ్డనుచూచి ఆనందించటానికి తల్లి లేక పోయింది కదా అన్న విచారంతో నేను నిలువునా నిలబడి పోయినాను. ఇంతలో రుక్కు మీ అమ్మ ఫోటో దగ్గరకు పోయి నమస్కరించింది. ఆదృశ్యాన్ని నేను చూడలేక పోయినాను.

ఒరేయ్ నాన్నా సుశీ వినండి. మీఅమ్మకు ఇంకొక అరగంటకు ప్రాణంపోతుందనగా గొంతుబిగుసుకు పోయింది. రుక్కుమటుకు మొదటినుంచీ తల్లినిచూస్తునే ఉంది. రాధా యను ఎత్తుకుని మీఅమ్మఎట్లాగో అవస్థపడి మిగిలినపిల్లలను అందరినీ పేరు పేరునా పిలిచి, ఆఖరుసారి కళ్ళతో చూచింది.

అయితే ఒక్కసంగతి. చివరదాకా ఆమె దృష్టి అంతా రాధాయనుఎత్తుకొని నిలుచున్న రుక్కుమీదనేఉంది. అమ్మ పోయిన తరువాత మిమ్ములను పెంచింది రుక్కే. ఎవ్వరూ చెప్పకుండానే ఆబాధ్యత అంతా రుక్కు వహించింది...

"నిజమేకాని, మొట్టమొదటినుంచి రుక్కుకురాధాయ అంటే ఎందుకో ఎక్కువప్రేమ కాదూ?" అని సుశీ అడిగింది "కడసారిపిల్ల వాడని ముద్దు అంతేకంటే ఇంకేముంటుంది?" అన్నాను నేను. "అదేకాదు. దానికి రాధాయపైనఎక్కువ ప్రేమ ఉన్నమాటనిజమే"అంటూ వాళ్లమామయ్య చెప్పుకొచ్చాడు.

* * * *

......మా అక్కయ్య పోయిన కొత్తలో నేనొక సారి వచ్చాను. ఆరోజునమానాన్నగారింట్లో లేరు. నేను రాత్రిచాలా ప్రొద్దుపోయి ఇంటికొచ్చాను. నేను వచ్చేసరికి రాధాయ గుక్కపట్టిఏడుస్తున్నాడు. రుక్కువాడిని ఎత్తుకొని సమాధాయిస్తున్నది. వాడు ఏడ్పు మానటంలేదు. ఎందుకే వాడు ఏడుస్తాడూ? అన్నాను. వాడికి బెల్టు కావాలట మాపంతులయ్యా వాళ్ళ అబ్బాయి పెట్టుకుంటే చూశాడు. అప్పటినుంచీ ఒక్కతీరాన ఏడుస్తున్నాడు. బజారుకు ఎవరినైనా పంపిద్దా మంటేఎవ్వరూ కనపడలేదూ! ఇంతలోకే నీవు వచ్చావు.

బజారుకు పోయి ఒకమంచి బెల్టు తీసుకురా మామయ్యా''
అన్నది.

''వాడు ఎప్పుడూ మొండి మొలతోనే తిరుగుతుంటా
డాయె! ఎప్పుడూ బొంది లాగూలు తొడుక్కుంటాడుగదా!
వాడికి బెల్టు ఎందుకే రుక్కూ?'' అన్నాను నేను.

''ఆబొంది లాగూలపైనే బెల్టు పెట్టుకొంటాడు! లేక
పోతే బెల్టుకోసం పంట్లాము కుట్టించుకొంటాడు? అదంతా నీ
కెందుకూ? బెల్టు ఒకటి తీసుకొని రా'' అన్నది.

ఇప్పుడు మళ్ళీ బజారు కెళ్ళేదికేం. వాడు అడిగినదల్లా
ఇస్తూ ఉండబట్టేవాడు అల్లాగ తయారైనాడు. ఈఅర్ధరాత్రి
బజారుకెళ్ళి బెల్టు తెమ్మంటం ఏమిబాగుందే అమ్మాయీ!
అన్నాను నేను.

''బాగుండటం ఏమిటి మామయ్యా! వాడు ఏదికోరితే
అది ఇవ్వాలిసిందే. పసివాడు వాడి మనస్సు చిన్నబోతే
నాకెట్లాగో ఉంటుంది''అని జాలిగా అన్నది.

అంతవరకు అది అన్నం తినలేదు. అప్పటి కప్పుడు
నేను బజారుకెళ్ళి బెల్టుతెచ్చియిస్తే అదివాడికిచ్చి, సంతోష
పెట్టి, వాడు దాన్ని పెట్టుకొని నిద్రపోయిన తరువాత
రాత్రి, పదకొండింటికి అన్నం తిన్నది.

రుక్కూ వాడిని నీవు మరీ గారాబం చేస్తున్నావే!
అంటే. ''చిన్నవాడు మామయ్యా, అందరిలోకి చిన్నవాడు.

అమ్మ ఉంటే వాడిని ఎంత ముద్దుచేసేదో! అమ్మలేకపోయె! నేనన్నా చెయ్యద్దూ?'' అని అనేది వాణ్ని ఎత్తుకొని గుండెకు అదుముకొంటూ. స్కూలునుంచి రావటంతోనే వీడు ''పెద్ద అక్కయ్యా!!''అంటూదానిమీదికి దూకేవాడు. అదిముందు వీణ్ని ఎత్తుకొని ముద్దాడి, తరువాత ఏపని అయినా చూచుకొనేది. వాడిమీద దానికి ఎక్కువ ఆపేక్ష ఉన్నమాట నిజమే...అని సత్యం చెప్పటం మానేశాడు, నాకూ ఆమాట నిజమేనని జ్ఞాపకంవచ్చి ఏం చెప్పానూ అంటే.

* * * *

అవునవును. రుక్కు రాధాయమీద పంచప్రాణాలు పెట్టుకు తిరిగేది. వాడికి చీమకుడితే గిలగిల లాడేది. తల్లి ఉన్నా వాడిని అంత ప్రాణంగా చూసేది కాదనుకొంటా!

ఒకరోజున నేను ప్రొద్దుపోయినదాకా చదువుకొని పడుకొన్నాను. వెంటనే నిద్రపట్టింది. ఎప్పుడో అర్ధరాత్రివేళ మెళుకువ వచ్చింది. ఎవరో మాట్లాడుతున్నట్లు అలికిడి అయింది. కళ్ళు తెరిచి చూద్దునుగదా రుక్కు వెండిగిన్నెలో పాలూ, పంచదారా కలిపి ఆర బోస్తున్నది. రాధాయ కూర్చుని కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. ''ఏమిటే అమ్మాయీ అర్ధరాత్రి ఇప్పుడు లేచి కూర్చున్నావేమమ్మా?'' అన్నాను.

''సాయంత్రం రాధాయ సరిగ్గా అన్నం తినలేదు నాన్నా! అందుకని కాసిని పాలు ఇస్తున్నాను'' అన్నది. ఏమీ ఎందుకు తినలేదూ? అని నేనులడిగాను. అదిఅన్నది.

"బాలమ్మ అన్నం పెట్టటం కొంచెం ఆలస్యమైంది. ఇంతలో వాడికి నిద్రవేళ అయింది. నేనైతే అన్నం కలిపి పెట్టి తినిపించాను గాని వాడు సరిగ్గా తిన్నట్టు లేదు. నాన్నా! పడుకొన్న తరువాత అనుమానం కలిగింది. ఆ నిద్రమత్తులో బిడ్డ సరిగ్గా అన్నం కడుపునిండా తిన్నాడా లేదా అని. అప్పటినుంచి నాకు నిద్రపట్టలేదు. నాకోసం అని పెట్టుకొన్న పాలు అట్టే ఉంచేసి వాడిని లేపి తాగిస్తున్నాను. వెధవకు ఆకలైంది కామాలు నాన్నా గుటుక్కున గుటుక్కున తాగేస్తున్నాడు. ఈపాలు ఇవ్వకపోతే ఇంత ఆకలితోనూ పడుకొనే వాడేకదా?"

అమ్మాయీ నీవు ఇల్లాగ నిద్రాభంగం చేసుకొంటే నీ ఆరోగ్యం చెడిపోదమ్మా! అన్నం తిన్నాడుగా! ఇంకా ఆకలేమైన మిగిలి ఉన్నదనా నీభయం! ఆకాస్త ఆకలి ఉండటమే మంచిది. నీవు ఇల్లాగ ఆరోగ్యం చెడగొట్టుకోకు అని నేను అన్నాను.

"అదేమిటినాన్నా అల్లా అంటావూ! బిడ్డను కాస్త ఆకలితోనే పడుకోబెట్టటం మంచిదా? బాగా అన్నావు! నీకు తెలియదులే. ఇఁహ ఊరుకో. వాడిసంగతి నేనుచూచుకొంటాను" అని నన్ను కోప్పడుతూ వాడికి పాల గిన్నె నోటికి అందించిందిమళ్ళీ. ఆతరువాత వాడిని చిచ్చి కొట్టినిద్రపుచ్చి, అప్పుడు తాను నిద్రపోయింది. దానికళ్ళు ఎప్పుడూ

వాడిమీదనే ఉండేవి. సత్యం అన్నమాట నిజమే. మొట్ట మొదటినుంచీ రుక్కు రాధాయను, తల్లికంటే ఎక్కువగా చూచింది......

“ఇదంతాఎందుకర్రా. రాధాయకుజ్వరం వచ్చినపుడు రుక్కుపడ్డయాతన ఇంతా, అంతానా!! చూచిన వాళ్లంతా ఆశ్చర్యపోయినారు” అన్నది మాపిన్ని నామాటఅందుకొని. “రాధాయకు జబ్బు చేయటం ఏమిటి బామ్మా?” అనిసుశీ అడిగింది. “నాకు జబ్బుచేస్తే రుక్కు అక్కయ్య యాతన పడ్డదా చెప్పవ్వా ఆసంగతీ? అంటూ రాధాయకూడా వాళ్ళ బాలమ్మ దగ్గరగా జరిగి కూర్చున్నాడు. ఆవిడ చెప్పు కొచ్చింది.

* * * *

......సుశీకి పెండ్లిచేద్దామని నిశ్చయించి, లగ్నాలుపెట్టి తెలియపరుస్తానని మీమామయ్య వెళ్ళిపోయిన నాలుగు రోజులకు రాధాయకు పెద్దపెట్టున జ్వరంవచ్చింది. మొదట్లో ఏదో మామూలు జ్వరం అనుకొని చలపతిరావుగారిదగ్గర నుంచి మందు తెచ్చి ఇచ్చాము. నయంకాలేదు. ఎప్పుడూ నూట నాలుగూ, నూట అయిదూ ఉండేది. నాలుగైదు రోజులుచూశాము. జ్వరం ఏమీతగ్గలేదు. ఆవారంఅంతా అట్లాగే గడిచింది.

రెండో వారం జ్వరం తీవ్రత బాగా హెచ్చింది. తగ్గటంలేదు. పసివాడు చాలా నీరసించి పోయినాడు. ఆ వారం అంతా అట్లాగే జరిగింది.

రుక్కు ఇంచూ హాడిలి పోయింది. ఒక్క నిమిషం అయినా వాడిని వదిలి ఉండేది కాదు. ఎప్పుడూ వాడి దగ్గర పడుకొని ఉండేది. లేకపోతే వాడిమంచం ప్రక్కనే తాను ఒక మంచం వేసుకొని, దానిమీద పడుకొని ఉండేదికళ్ళన్నీ వాడిమీదే పెట్టుకొని. ఇది పక్కవదిలి లేచిందో వాడు కెవ్వున కేక వేసి ఏడ్చేవాడు!

రుక్కు మటుకు ఏమంత పెద్దది! పద్ధానుగు ఏండ్ల పిల్లేగా! రాత్రికి రాత్రీ పగలు పగలంతానూ జ్వరంవచ్చిన వాడిదగ్గర పడుకోటం ఎంత కష్టం! విసుగుగా ఉండదూ! కాస్త అటూఇటూ తిరగటానికి లేకపోయె! దాన్ని వాడు కదల నిచ్చే వాడుకాదు. దాని డొక్కలో దూరి పడుకొనేవాడు.

అన్నం తింటానికి కాస్త అటు వెళ్ళటం తోనే వీడు ఏడుపు! అన్నంతిని వస్తుందిరా నాయనా అంటే వినక గుక్క పట్టి ఏడ్చేవాడు.

"ఏడిస్తే ఏడ్చాడులే. నువ్వుతొందర పడవద్దు. కడుపు నిండా అన్నంతిను అమ్మా" అని నేను అనేదాన్ని. కాని రుక్కు అదేదో తత్తర బిత్తరగా చూచి ఆదరా బాదరా రెండు మెతుకులు నోట్లోవేసుకొని, మళ్ళీ గబగబా పరుగె త్తేది వాడి దగ్గరకు. వెళ్ళి పక్కలో పడుకొని "నాయనా రాధా! ఎందుకురా అట్లా ఏడుస్తావురా? నేను ఇక్కడే ఉన్నా నుగా! ఇల్లాగ ఏడిస్తే జ్వరం ఎక్కువ గాదురా నాయినా?

పడుకో'' అని వాడిని తన ప్రక్కకు తిప్పుకొనేది. బొమ్మ దాన్ని కౌగలించుకొని కళ్ళుమూసుకొని నిశ్చింతగా పడుకొనే వాడు.

అప్పుడు రుక్కు ఎంత దిగాలు పడిపోయిం దను కొన్నారు !! దాన్ని చూస్తే జాలేసేది. కళకళలాడే కళ్ళల్లో నీళ్ళు తొణికిసలాడుతూ ఉండేవి. ఒక్కొక్క రోజున కళ్ళు జ్యోతులై ఉండేవి. అదేమిటే రుక్కూ అంటే, రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు బామ్మా అంటూ లేనినవ్వు తెచ్చి పెట్టుకొనేది. కాని దాని హృదయంలోని బాధ అంతా కళ్ళల్లో నుంచి, పరజాలు కట్టిన బండిలోనుంచి ఘోషా స్త్రీలు మాటి మాటికి తొంగిచూచినట్లు చూస్తూనే ఉండేది.

అయితే బేజారై పోయి, ఏపనీ చెయ్యలేక పోయే దనుకున్నారా ? ఊహూ. చెయ్యవలసిన పనులన్నీ అదే చేసేది. ప్రొద్దున, మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం, టెంపరేచరు చూచి కాగితంమీద వ్రాసిఉంచేది. సరిగ్గా టైము ప్రకారం మందు ఇచ్చేది. బత్తాయిరసం తీసి సరిగ్గా ఎప్పుడుఇవ్వాలో అప్పుడు ఇచ్చేది. డాక్టరు చెప్పినట్లు చేసేది.

మీనాన్న ఏమీ పట్టించుకొనేవాడు కాదు. పండ్లూ మందులూ, అన్నీ బజారునుంచి రుక్కే తెప్పించుకొనేది. డాక్టరువచ్చి "రుక్కు తల్లీ ఎల్లా ఉందమ్మా తమ్ముడికి ? టెంపరేచరు చార్టు వేశావా ? విరోచనాలు ఎన్ని సార్లు

అయినా ''అని అడగవలసిన ప్రశ్నలన్నీ దాన్నే అడిగేవాడు. వాళ్లిద్దరూ మాట్లాడుకొనే వాళ్ళు. క్రొత్తమందులు ఏమి తెప్పించవలసిందీ ఏమందు ఎంతెంత డోసుల్లో ఎప్పుడెప్పుడు ఇవాల్సిందీ అంతా దానితో మాట్లాడే వాడు ఆయన.

''మందు ఏమైనా మార్చాలాఅండీ? క్రొత్తమందులు ఏమైనా కొనమంటారా?'' అని మానాన్న ఎప్పుడైనా అడిగితే, డాక్టరు హేళనగానవ్వి, 'నీకెందుకయ్యా ఆవిషయా లన్నీ? చెబితే మటుకు నీకేమి తెలుస్తుంది! ఎవరికి చెప్పటం అవసరమో వాళ్ళతో చెప్పాను. నీవు వెళ్ళిపో ఊరికే ఆదుర్దా పడక' అనేశాడు.

అమ్మాయి ఆ సంగతులన్నీ గ్రహించి మందులు చక్కగా నడపగలదని ఆయన ధైర్యం. అందుకని ఆయన రోగిని ఈనర్సు చేతుల్లో పెట్టి నిశ్చింతగా వెళ్లిపోయే వాడు.

రాధాయకు జబ్బుగా ఉన్నన్నాళ్ళూ రుక్కుకుయాతన తప్పలేదు. ఎప్పుడైనా నేనో మానాన్నో పిల్లవాడిదగ్గర కాస్త కూర్చుందా మనుకొంటే వాడు మమ్మలను చూచి గిల గిల్లాడేవాడు. ఏంరా? అంటే ''పెద్ద అక్కయ్య'' అని దాని వైపు వేలుచూపిఏడ్చేవాడు. పెద్దఅక్కయ్య! పెద్దఅక్కయ్య పెద్ద అక్కయ్య! ఒకటే పెద్ద అక్కయ్య!! దాన్ని వేధించుకు తిన్నాడు.

అమ్మాయి మటుకు మమ్మలను ఎవరినైనా వాడి దగ్గరకు చేరనిచ్చేదా? ఏచ్చే, ఎవ్వరినీ చేరనిచ్చేది కాదు. "మీరెవరూ రావద్దు బామ్మా వాడి విషయమై నేను చూచుకొంటానులే. నేను లేకపోతే వాడి మనస్సు కష్టపడు తుంది. ఎందుకూ వాడి మనస్సు కష్టపెట్టటం ఈ మాత్రం భాగ్యానికి !!" అని వాడిని ఎప్పుడూ అంటిపెట్టుకొని, ఉండేది.

ఒక శుక్రవారం నాడుమాత్రం రుక్కమ్మ వాడిని వదిలి రెండుగంటలు ఉండక తప్పేదికాదు. ఆనాడు ఉదయాన అది తలారా స్నానంచేసి, దేవీపూజచేసేది. ఇది వాళ్ళమ్మ నేర్పింది. పిల్లకు చిన్నతనం లోనే భక్తికుదిరించని నేనూ ఊహు సంతోషిస్తూ ఉండేదాన్ని. తల్లికి ఎంతభక్తి!! పూజ లేని శుక్రవారం ఉండేది కాదు. అందుకనేగా తెనాలికి పెండ్లికి వెడుతూకూడా దేవీ విగ్రహాన్ని తీసికెళ్ళింది......

అయితే బామ్మా, రాధాయకు జ్వరంలోనే సుశీ అక్కయ్య పెండ్లి అయింది కదూ? నాకు అల్లాగే జ్ఞాపకం. ఏం బామ్మా అంతేనా?" అని శాస్త్రి అడిగాడు. అవునని మాపిన్నితల ఊపింది. అదేమిటి బామ్మా అట్లా ఎందుకు జరిగిందీ? ఒక చెంపవాడికి అంత జ్వరం ఏమిటి? నాపెళ్ళే మిటి? ఎందుకు అట్లా జరిగింది? వాడికి కాస్తనయం అయిన దాకా ఆపలేక పోయినారా?" అని సుశీకూడా అడిగింది.

ఆవిడ "ఊ!!...ఏదో తొందర పడ్డారు. ఎవరికి తెలుస్తా యమ్మా కారణాలన్నీ! మీ నాన్నా, మీ మా మయ్యాకలసి బుడ బుడ చేసేశారు!" అని విసుగుగా అంది అసలు కారణం వివరంగా చెప్పక. అందుకని నేనే ఆవిషయం పిల్లలకు చెప్పాను ఇల్లాగ.

*　　*　　*　　*

......అదేమిటమ్మా పిన్నీ అల్లాగంటావ్రూ! లగ్నం పెట్టాము బయలుదేరి రావలసింది అని వుత్తరం వచ్చిందా? వచ్చిన మర్నాడే పోనీ ఈ లగ్నానికి వద్దు పిల్లవాడికి జ్వరం తగ్గిన తరువాత చూచుకో వచ్చునని వీడికి ఉత్తరం వ్రాయలా?... అని నాప్రక్కనే తలవంచుకొని కూర్చున్న సత్యం వంక చూశాను. సత్యం చెప్పింది ఇది.

......నిజమే బావా. నీవు ఉత్తరం వ్రాసినమాట నిజమే. లేదని ఎవరన్నారూ? నేను మాత్రం ఏంజేసేది? "ఈలగ్నం తప్పితే మళ్ళీ మాఘమాసందాకా లగ్నాలు లేవు. ముసలా యనకు ఏమీ బాగుండలేదు. ఆయన కళ్ళముందు ఈపెళ్ళి జరగాలె. చేస్తే ఈలగ్నానికి చెయ్యండి లేకపోతే మాను కోండి" అని అవతల వాళ్ళు అన్నారాయె!! నేను మటుకు ఏంజేసేదీ! అందుకని మిమ్ములను తొందరపెట్టి రమ్మని మళ్ళీ వ్రాసాను...ఈ మాటలు అని ఊరు కున్నాడు సత్యం. "అయితే ఈ జ్వరంతో ఉన్నవాడిని కదిలించి తెనాలి తీసి

కెళ్ళాము మనము కాదు నాన్నా? టైఫాయిడ్ జ్వరంలో ఉన్నవాడిని తీసికొనివెళ్ళటానికి నీకు ధైర్యం ఎట్లావచ్చింది. నాన్నా! భయము వేయలా? పైగా ఆరోజున వర్షంపడు తున్నట్లుకూడా నాకు జ్ఞాపకం! అంతేకదు నాన్నా?'' అని సుశీ గుచ్చి గుచ్చి అడిగితే, జబ్బుపిల్లవాడిని కదలించటానికి ఎట్లా ధైర్యం వచ్చింది, ఆరోజున మేము వర్షంలో ఎల్లాగ ప్రయాణం చేసిందీచెప్పాను నేను ఇల్లాగ.

*   *   *   *   *

......అమ్మాయీ విన్నావుగా మామయ్య అన్నమాటలూ! అవతల వాళ్ళు తొందర పడటం మూలాన మనలను అంద రినీ బయలుదేరి రమ్మనివైరిచ్చాడు. నాకు ఆసంగతి ఇప్పుడు తెలియదు. తెలియక పోయినా ఒకటిఅనుకొన్నాను. వాడు అల్లాగ అంటే నేను వద్దు అనటం మంచిది కాదు. వాడు మాటుకు అంత తొందరపడే మనిషి ఏమాత్రం కాదు. ఇల్లాగ తొందర పడుతున్నాడూ అంటే తగినంత కారణం ఉండి ఉంటుంది. ఇల్లాగ అనుకొని వెళ్ళటానికే నిశ్చయించాను.

అమ్మాయి అన్నట్లు, రాధిగాణ్ణి ఆస్థితిలో కదిలిస్తే ఏమి ప్రమాదం వస్తుందో అని భయపడక పోలేదు. కాని డాక్టరుకు చెబితే, ఆయన అన్నాడు, ''మరేమీ భయం లేదు తీసికెళ్ళండి. రేపుబయలుదేరేటట్లు అయితే నేనూవస్తు న్నాను తెనాలి ఒక పనిమీద.

ఆయనకూడా మాతో ప్రయాణం చేయటం మరీ మంచిది అనుకొన్నాను. ఎందుకంటే ఆయన దారిపొడుగునా వాణ్ణి కాస్త కనిపెట్టి చూస్తూఉంటాడు. దానికి తగినట్లు ఆ మర్నాడే ప్రయాణానికి మంచిరోజుకూడా కుదిరింది. అందు కని బయలుదేరాం... "ఆరోజున వర్షం కదునాన్నా?" అని సుశీ మళ్ళీ అడిగింది. నేను మళ్ళా ఇల్లాగ చెప్పుకు పోయినాను.

* * * *

......అవునమ్మా ఆ రోజు మబ్బు పట్టింది. కొద్దిగా వర్షం పడటంకూడా ఆరంభించింది. ఆకాశం మేఘుచ్ఛన్నమై ఉన్నపుడు ప్రయాణం చేయకూడదు అంటారు. కాస్త సంకో చించాను.

ఏమిటో ఇవి పిచ్చి భయాలు. కొద్దిగా చినుకు పడు తున్నదేకాని పెద్దవర్షం కాదు. ఈ రోజున ప్రయాణం ఆపి వేస్తే మళ్లీ మంచిరోజు దొరకదు. లగ్నానికి అందుకోలేము. అని మళ్ళీ ఇల్లాగ, అనుకొని వెంటనే బండిపిల్చుకొని వచ్చి పిల్లలను ఎక్కించాను. మేము బండి ఎక్కేఎక్కటంతోనే, ఈవైపునుంచి ఒక మెఱుపూ, ఆవైపునుంచి ఒక మెఱుపూ తళుక్కున మెరిసినై రెండు కత్తులను ఒక్కసారి ఎవరో మెఱిపించినట్లు! కొద్దిగా భయం వేసింది. మరు క్షణంలో భయంకరంగా ఉఱిమింది ఎవరో "వద్దువద్దు" అని కేక వేసినట్లు!

రుక్కుతల్లి తెల్లపోయింది, భయంలేదు తల్లీ వర్షం ఏమీ అంత పెద్దదికాదు అని నేను అన్నాను. అమ్మాయి తమ్ముడిమీద చెయ్యివేసి, భయంలేదు నాన్నా అని చెబుతున్నది.

నేనేదో తప్పుచేస్తున్నట్లు నాగుండె వడవడ లాడింది. ఆ చినుకులూ, మెఱుపులూ, ఉరుములూ నన్నేదో భయం పెట్టినై. జ్వరంలో ఉన్న పిల్లవాడిని ఈగాలిలో తీసుకొని పోతున్నాను. వీడికి జ్వరం ఎక్కువ అవుతుందేమో! న్యుమోనియా వస్తుందేమో నని ఇల్లాగ అనుకొన్నాను గాని, ఈ ప్రయాణంనీవు చేయకూడదు సుమా అని భగవంతుడు తన దూతలద్వారా చెబుతున్నాడని నేను ఊహించలేక పోయి నాను.

రుక్కు ఏమీ సంతోషంగా లేదు. విచార రేఖలు దాని ముఖాన్ని ఆవరించినై. పిల్లవాడికీ వళ్ళు తెలియదు. రుక్కువాణ్ణి తనఒళ్ళో పడుకో బెట్టుకొని, తన ఓణీచెంగు వాడిపైన కప్పింది. కోడిపిల్ల, తల్లిరెక్కలక్రింద ఎంత సురక్షితంగా, వెచ్చగా పడుకుంటుందో, అంత వెచ్చగా పడుకొన్నాడు వాడు దాని డొక్కలలో దూరి. గజ గజ వణికించే చలిగాలి, సన్నని వర్షపు తుప్పరను వెంటబెట్టుకొని ఎట్లాగయినా రాధాయమీద పడదామనీ, కరుద్దామనీ, ప్రయత్నం చేసింది కాని రుక్కు తన ముఖాన్ని వక్షాన్ని,

చేతులను, కాళ్ళను, తన సర్వస్వమును అడ్డుపెట్టి, వాటిని రక్షించింది.

స్టేషనుకు చేరాము. డాక్టరుగారు కూడా మమ్ములను అక్కడ కలుసుకొన్నారు. రుక్కున్మను రాధాయను సెకండ్ క్లాసులో కూర్చో పెట్టాము. డాక్టరుగారుకూడా అక్కడే కూర్చున్నారు. పిల్లవాడిని కనిపెట్టి చూస్తున్నాడు. మాంపిన్ని నేనూ ఇవతల థర్డుక్లాసు పెట్టెలో కూర్చున్నాము. రైలు కదిలింది. నడుస్తున్నది.

ఆరైలు రోడ్డువెంట అమ్మాయి అనేక సార్లు షికారు వెళ్ళింది. అందుకని ఆపొడుగున ఒకమైలు దూరం వరకు చెట్లన్నీ రుక్కుకు పరిచయమైనవే. షికారు వెళ్ళిన సమయంలో అమ్మాయి ప్రతి చెట్టునూ ముట్టుకొనేది. సుపరిచితములైన, ఆతల్లి చెట్లూ, పిల్ల మొక్కలూ అన్నికూడా రుక్కును వదలలేక దీనంగా, చూడగలిగినంత సేపుచూస్తూ కదిలి పోయినై. రుక్కు తమను వదిలి వెడుతున్నదని విచారంతో తలలు వంచుకొన్నై. కొన్ని జలజల కన్నీటి బొట్లను కార్చినై. రుక్కు వాటిని చూస్తూ "మళ్ళీ పది రోజులలో వస్తానుగా" అన్నట్లు బలవంతంగా తెచ్చిపెట్టుకొన్న చిరునవ్వు వలన తెలియ పరిచింది.

తెనాలి చేరే సరికి వర్షం బాగా పెద్దదైంది. రైలు దిగి స్టేషనులోకి తడవకుండా వెళ్ళటం ఎల్లాగా అని నేను

అనుకొంటూ ఉండగానే, అమ్మాయితో పాటు ప్రయాణం చేసిన ఒక పెద్ద మనిషి తన ఓవర్ కోటు తీసి రుక్కు పైకప్పి బిడ్డను అందించాడు. రుక్కూ పిల్లవాడూ తడవ కుండా స్టేషనులోకి వచ్చారు. నేను ఆయనకు కృతజ్ఞతతో నమస్కరించాను.

ఆయన నావంక తేరి పారజూచి రుక్కుతల్లి వైపు చూపుతూ "మీకుమార్తా ఈబిడ్డ! ఏమి వినయ సంపత్తి ఉందండీ పిల్లదగ్గర! చక్కని ఇంగ్లీషు మాట్లాడగలదే! నాకు చాలాసంతోషం కలిగింది. ఇంత చక్కని సుగుణవంతురాలను కన్నతండ్రి చాలా ధన్యుడు" అని ఇంగ్లీషులో అని పిల్లలను కూడా తన కారులో ఎక్కించుకొన్నాడు. మీరు వెనకాల రండి, నేను వీళ్ళ ఇద్దరిని వాళ్ళ మామయ్యగారి ఇంట్లో దిగబెడతాను అని అంటూ డాక్టరుగారుకూడా ఆ కారులోనే వెళ్ళారు. మిగిలిన వాళ్ళము మేమంతా బండిలో ఎక్కి వెళ్ళాము. మేము బండిలోనుంచి సరిగ్గా దిగే సమయానికి ఢమఢమా అని ఉరిమింది, రుక్కు తెల్లపోయింది. నేను నవ్వి ఊరుకొన్నాను..."రుక్కు అట్లా విచారంగా ఉండె! పిల్లవాడికి పుట్టెడు జ్వరమాయె! అపుడెందుకు చేశావు నాన్నా నాపెండ్లి? నాపెండ్లిలో రుక్కు ఏమన్నా సరదాగా తిరిగిందా? ముచ్చటగా తిరగటానికి వీలుఏదీ? ఎప్పుడూ ఈ జబ్బు వెధవనే కని పెట్టుకొని ఉండాలె. "అంతే కదు బామ్మా" అన్నది సుశీ. మాపిన్ని "ఆఁఏం తిరుగుతుందే

ఇందాక చెప్పలేదూ, రాధాయదానిని కదలనిచ్చే వాడు కాదని. పెండ్లి జరుగు తున్నంత సేపూ అది దిగులుగానే ఉంది'' అనేటప్పటికి ''ఎందుకు బామ్మా దిగులూ? రాధా యకు జబ్బుగా ఉంది అనేనా''అని శాస్త్రి అడిగాడు. వెం టనే దానికి జబాబుగా మాపిన్ని ఇల్లా చెప్పింది.

*   *   *   *

......రాధాయకు జబ్బుగా ఉందని కొంత దిగులు. అదీ గాక మీామామయ్యా అత్తయ్యా పీటలమీాద కూర్చున్నారు. తన తల్లి చేతులమీాదుగా జరగాలిసిన పెండ్లి ఇల్లాగ జరగ వలసి వచ్చిందేనని దానికి విచారం. బుద్ధి తెలిసిన పిల్ల ఆయె అది అప్పటికే, మీాతంటే పసివాళ్ళు కాని !!

దీన్ని పెండ్లికూతురినిచేసి, పెండ్లిపీటలపైకి తీసికెళ్ళే ముందు, వాళ్ళ అమ్మ ఫోటోముందు నించోబెట్టి, నమస్క రించు అమ్మా, మీాఅమ్మకు నమస్కరించు అన్నారు. ఇది చేతులెత్తి దేముడికి నమస్కరించినట్లు నమస్కరించింది. నేనూ, రుక్కూ దగ్గరదగ్గరగానే గది గుమ్మంలో నుంచు న్నాము. చెప్పొద్దూ నాకే దుఃఖం వేసింది. ఇహా దాని మాట చెప్పాలా?

అదైందా! ఇంకొకటి. పెండ్లి పీటలమీాద నుంచిలేచిన తరువాత అల్లుడూ కూతురూ ఇద్దరూ కలిసి వచ్చారు మీా నాన్నకు నమస్కారం చేయటానికి. పెండ్లికూతురు తల్లికీ తండ్రికీ నమస్కరించాలిసిన సమయంఅది, అల్లాంటప్పుడు

ఒక్కడే పీడునుంచునిఉంటే ఎవరికి విచారం కలగదు! బుద్ధి తెలిసినపిల్ల కాబట్టి, రుక్కు ఇవన్నీ చూడ లేక మనస్సులో ఊహు, ఇద్దై పోయింది. అయితే ఒక్కమాటన్నా పైకి అన లేదు శుభసమయంలో ఏమీా పైకి పొంగకూడదని దానికి తెలుసు. ఎంతజ్ఞానం గలదిరా అది!! దానికున్న జ్ఞానం మీా నాన్నకు కూడా లేకపోయింది నిజానికి, ఇల్లాఅని మూాపిన్నీ తలవంచు కొన్నది. నేను చెప్పాలిసిన విషయం ఒకటి జ్ఞాప కానికి వచ్చింది నాకు ఆసమయంలో నేను చెప్పింపె ఇది.

*　　*　　*　　*

......అల్లుడూ, సుశీదంపతులై నాకు నమస్కరించటానికి వచ్చారు చూశావూ అప్పుడూ, సుశీకి ఎంతో కళవచ్చింది. ఆ దీపపు కాంతిలో అమ్మాయి కళ్ళు తళతళ మెఱిసినై. అమ్మాయికి జడ వేసి జడకుప్పెలు వేశారు. అమ్మాయి కళ్ళల్లో ఇంద్రనీలమణులు కాంతులు తళతళ లాడినై. అది పైటనడుముకు బిగించి వంగి నాపాదాలు ముట్టుకొని నమ స్కరించింది. ఏవేవో దీవనలు మనసులో అనుకొన్నాను. పైకి అనలేదు.

అప్పుడే ఒక చిత్రంజరిగింది. ఏమిటంటే? అమ్మాయీా అల్లుడూ నాకునమస్కారం చేస్తున్నప్పుడు నాప్రక్కనఎవరో ఉన్నట్లు నాకు అనుమానం కలిగింది. ఇటు తిరిగిచూశాను. మీాఅమ్మప్రక్కనే నుంచుని ఉన్నది. తెల్లనిచీరగట్టి ఆను

పచ్చని రైక తొడిగింది. కన్నులనిండా కాటుక, కుంకుమ బొట్టు ఉంది ముఖాన. ఆమె మొగముపైన ఒక చిన్నమంద హాస రేఖ కనిపించింది. వళ్లు ఝల్లుమన్నది. నేను తిరిగి చూచే సరికి ఆమె గిరుక్కున తిరిగినట్లు తోచినది. ఆమె వేణీ బంధము, అందులోని పూలూ నాకు స్పష్టంగా కనిపించినై. మరుక్షణంలో ఆమెఅదృశ్యం అయింది. ఏమిటా అనుకొన్నాను. ఆవిడే నా ప్రక్కకు వచ్చి నిలబడిందా లేక ఎవరైనా అక్కడ ఉంటే నేను ఇల్లాగ భ్రమపడ్డానా? అని అటూ ఇటూ చూశాను. ఎవ్వరూ లేరు. నాప్రక్కగా ఎవ్వరైనా వెళ్ళినారా అన్నాను. ఎవ్వరూ వెళ్ళలేదు అన్నారు. ఆమె వచ్చి నాప్రక్కన నుంచుని కూతుర్ని అల్లుణ్ణి దీవించి పోయింది. "చిన్నఅక్కయ్య పెండ్లి అయి పోయిన తరువాత మిమ్ములను అందరినీ అక్కడ వదిలేసి నీవు ఒక్కడవు బందరు వెళ్లిపోయినావన్నమాట" అని కలి పాడు శాస్త్రి నేను మళ్ళీ ఏమన్నానంటే.

......ఎంజేసేది నాయినా వెళ్ళక తప్పింది కాదు. ఉద్యోగం చెయ్యకపోతే పొట్ట ఎట్లాగడుస్తుందీ! అనుకొని వెళ్ళాను. అయితే నాకు ఒక ధైర్యం. పిల్లలను పరాయి వాళ్ళ ఇంట్లో కాదుగదా వదిలి పెడుతున్నది, మేనమామ ఇంట్లోనేగదా అని పోనీ మిమ్ములను అందరినీ తీసి కెడదామన్నా వీలు లేదాయె! సుశీ పదహారు రోజుల పండగదాకా ఉండాలిసి

వచ్చె. రాధాయని కదిలించటానికి వీల్లేదమా!! ఎటొచ్చీ, నిన్నూ ఈవిజయనూ తీసి కెళ్ళాలె. "ఇంకా పిల్లవరినీ తీసుకొని వెళ్ళక పోతేనేం? పెండ్లిఇల్లుకదా! నాలుగు రోజులు సందడిగా ఉంటారు. ఉండనియ్యి బావా" అని మామయ్య కూడా అన్నాడు.

నేనూ ఆలోచించి అదే మంచిది అను కొన్నాను. మామామయ్య రాధాయకు మంచి మందు ఇస్తాడు. తొందరగా కూడా నయమవుతుంది. వాడికి కాస్త పథ్యం తినిపించిన తరువాతే పిల్లలను తీసుకొని పోవచ్చును అని అనుకొన్నాను.

మీరుక్క అక్కయ్య కూడా అమాటే చెప్పింది. నేను, మిమ్ములను అందరినీ వదిలి ఎల్లా వెళ్లేదా అని చూస్తుంటే, అది "దిగులుపడ బోకు నాన్నా ఇక్కడ మాకేం తక్కువ? మామయ్య ఇంట్లో హాయిగా ఉంటాము. వాడికి కాస్త కులాసా ఇవ్వటంతోనే నువ్వు వచ్చి మమ్ములను వెంట బెట్టికెడుదు గాని. నేను ఉత్తరం వ్రాస్తుంటాలే ఎప్పటి కప్పుడు. నీవు మాటిమాటికి పరుగెత్తుకొని రాకు. ఇక్కడ రాధిగాడు ఎట్లా ఉన్నాడో అన్న దిగులుతో" అని నాకు ధైర్యం చెప్పింది. వెళ్ళేదిటే తల్లీ, రాధిగాడిని చలి, గాలిలో తీసుకొచ్చాము. నిమోనియా యే వస్తుందో జ్వరమే ఎక్కువౌతుందో అని భయంగా ఉందే అమ్మాయీ అని

నేను అంటే అది "వాడికొచ్చిన భయం ఏం లేదునాన్నా. వాడి ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డం వేస్తాను" అని నన్ను పంపింది.

నేను గుండె బరువుతోనే రైలు ఎక్కాను. ఏమిటో కారణం లేని భయం పట్టుకొంది. మనస్సు తెనాలిలో వదిలేశాను. శరీరం మటుకు బందరు వైపు ప్రయాణం చేసింది. చెట్లూ పొలాలూ, పచ్చనిపైర్లూ అందమైన వస్తువులూ అన్నీ ఒకవైపుకు పోతుంటే, నేను ఒకణ్ని మరొక వైపునకు పోతున్నట్లు తోచింది. బందరు చేరానన్న మాటేగాని ఏదో అవ్యక్తమైన బాధ నా మనస్సును బాధించింది.

తెనాలికి పొయ్యే రైలువైపు ఉహు చూస్తూ కూర్చునే వాడిని ప్రతి సాయంత్రమూ. ఎగురుకుంటూ సంతోషంతో పొయ్యే బడిపిల్ల వాడిలాగ పోతున్న ఆ రైలు బండిని చూస్తే నాకెందుకో తృప్తిగా ఉండేది. బహుశః అది తెనాలి వైపుకు పోనున్న కారణానే! ఇల్లా అని నేను ఊరుకోగానే మాపిన్ని ఇట్లా అన్నది.

* * * *

......"సరేగాని ఈసంగతి నీకు తెలుసా ? నువ్వు వెళ్ళిన తరువాత, ఆరాధిగాడికి జ్వరం ఎక్కువైంది. చాలా ఎక్కువైంది. ఒక్కవారం రోజులు వాడి వళ్ళు వాడికి తెలియదు. మూసిన కన్ను తెరవలేదు.

ఓయి భగవంతుడా ఇదేంఖర్మంరా అనుకొన్నాము. సత్యం కూడా హడలి పోయినాడు. ఏంరా, ఎంత భయ పడ్డావు నీవు...అని మా పిన్ని సత్యంవంక చూచింది. సత్యం తలవంచుకొనే చెప్పాడు ఈసంగతి పిల్లలను చూస్తూ.

* * * * *

......మీనాన్నకు ఈ సంగతి తెలియదు. అప్పుడు చెప్ప లేదు. దానితరువాత చెప్పటం పడలేదు. ఏమిటంటే అంటావు రాధాయకు ఆ జ్వరంలోనే రక్తవిరోచనాలు పట్టుకొన్నాయి. ఇంతింత రక్తం పడేది. వాడి వయస్సు ఎంత!! వాడెంత!! రక్తస్రావాన్ని ఆపటానికి ఎంతో ప్రయత్నం చేశాను. లొంగలేదు. డాక్టరు రామారావుగారితోనూ ఉళక్కగారి తోనూ ఆలోచించాను. ఇన్‌జెక్షన్‌లు చాలా ఖరీదైనవి ఇచ్చాను. అదేమి చిత్రమో లొంగలేదు.

నేను పడుతున్న అవస్థ అంతా రుక్కు చూస్తూనే ఉంది. గ్రహించకుండా ఎల్లాగ ఉంటుంది? వాడు నశిసము ద్రంలో ఉన్నాడని తెలుసుకొన్నది. ఇక రాత్రింబవళ్లూ అది చేసిన చాకిరీ ఇంతా అంతా కాదు. ఏ రాత్రి లేచి చూచినా అది ఏదో పని చేస్తూనే ఉండేది. రక్తంతో తడి సిన ఆబట్టలన్నీ తీయటమో గంట గంటకు మందు ఇయ్య టమో, ఏదోపని చేస్తూండేది. ఎప్పుడన్నా కాస్త విరామం దొరికినప్పుడు, అది ఆ మంచపు పట్టెమీదన తల ఆనించి

వాణ్ణి రెండుకళ్లతోనూ చూస్తూ ఉండేదే కాని నిద్రపో యేది కాదు.

నువ్వుకాస్త నిద్రపోవే రుక్కూ. ఇల్లాగ అయితే నువ్వు మంచానపడతావే. నువ్వుకూడా మూలపడితే ఎట్లా చెప్పు. నువ్వు ఆరోగ్యంగా ఉంటబట్టేకదా వాడికి కాస్త పనికివచ్చావు! నీవు ఆరోగ్యంచెడగొట్టు కొంటే తమ్ముడికి ఎంతఇబ్బంది!! మాకెంతకష్టం! నువ్వువీలుచిక్కినప్పుడల్లా కాస్త కునుకుతీయాలెఅని నేనుచెపితే "అది సరే, మా మయ్యా! వాడు ఎప్పుడు కళ్ళు తెరిచిఅక్కయ్యా అంటాడో అప్పుడు నేనువాడికి కనపడొద్దూ? వాడుఎప్పుడు అక్కయ్యా మంచినీళ్ళు అంటాడో, ఎప్పుడు అక్కయ్యా ఆకలౌతుంది అంటాడో!! ఎట్లా నిద్ర పోయేది. చెప్పు? అసలు నిద్రపడు తుందా నేను పోవాలను కొంటే మటుకు!" అనేది.

"ఎట్లాగే రుక్కూ అల్లాగ అయితే? పోనీ మేము ఎవ్వరమైన ఉంటాముగా వాడి కేమి కావలసినా ఇవ్వటా నికి" అంటే —. "మీరెవ్వరూ వద్దు. అమ్మ వాడిని నాచేతిలోపెట్టి నేను వాడివిషయంలో ఏమీలోపంచెయ్య ననే నమ్మకంతో నిశ్చింతగాపోయింది. నేను కళ్ళుమూస్తే వీడికి ఏలోపంజరుగుతుందో! అంటే మీరు లోపంచేస్తారని కాదు మామయ్యా నామనస్సుతృప్తికోసం ఇల్లాగ చేస్తాను నువ్వేమీ అనుకోకు. నాకు, జబ్బు చేస్తుందని నీవు భయపడ వద్దు. ఎందుకు చేస్తుంది? నేను తప్పుపని చేయటం లేదు.

అమ్మ చెప్పిన పని చేస్తున్నాను. నాకు జబ్బు చెయ్యాను'' అనేది. అట్లా మాట్లాడుతూఉంటే ఏమంటాము. వాడికి నిజంగా చాలాబలువుగానేఉంది. వెధవది అనకూడదనుగాని ఒకరోజున వాడిమీద ఆశలు వదులుకొన్నాను... ఇట్లాఅని సత్యం రాధిగాణ్ణి తనదగ్గరకు లాక్కొని తలపైన చెయ్యి వేసి ముద్దుగా నిమురుతూ ఊరుకొన్నాడు—ఇంత వరకూ ఒక్కమాట అయినా మాట్లాడకుండా వింటూకూర్చున్న పంకజమ్మగారు. మాపిన్నికి దగ్గరగాజరిగి మాఅందరికీ ఇట్లా చెప్పింది.

* * * *

......రాధాయకు జబ్బుగా ఉన్నప్పుడు నేను అక్కడే ఉన్నాను మీకుజ్ఞాపకం ఉందో లేదో. మీవాళ్ళ యింటికి ప్రక్కనే. ఈపిల్లవాడికి బలువుగావుందన్న తరువాత నేనూ అప్పుడప్పుడువచ్చి, రుక్కుకు తోడుగా కూర్చునే దాన్ని. ఏంపిల్లమ్మా రుక్కు!!నలభై అయిదేండ్లువచ్చినై నేనూ పిల్లలు గలదాన్నేగాని అంతప్రేమ నేను ఎక్కడా చూడలేదు. అమ్మా తల్లి అయితేమటుకు అట్లాచేస్తుందా? ఏమోనబ్బా నాకునమ్మకంలేదు. అంతచిన్నపిల్ల అయినా ఎంతో నిబ్బరంతో వుండేది! వాడుఇటునుంచి కాస్త అటు పొర్లితే చాలు. వాడిపైకివంగి, ''నాయినా రాధా ఏంకావాలరా?'' అనేది ఏంతోముద్దుగా, ఆపేక్షగా,—తెల్లవార్లూ అది అట్లా మేలుకొనే వుండేది వాడిని వెయ్యి కళ్ళతోచూస్తూ.

అది అట్లా ఉంచండి. అసలు సంగతి చెప్ప లేదు మీకు. సత్యం అన్నాడు చూశారూ, ఒక రోజున ఆశలు వదలు కొన్నాము అని ఆమాట నిజమే! వాడు చెప్పలేక పోతున్నాడుకాని ఆరోజు ఆశలేమిటి అన్నీ వదులుకొన్నాం. ఇంకో సంగతి చెప్పనా! ఆరోజున రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు డాక్టరు రామారావుగారు నన్ను బైటికి పిలిచి రుక్కు వినకుండా అన్నాడు. "పిన్నిగారూ కాస్తమీరు ఈరాత్రి కనిపెట్టి ఉండాలె. ఈరాత్రి గడవాలె. కాస్త ఉండండి. మీరు ఇక్కడే ఉండండి ఈరాత్రి" అన నేను ఉండి పోయినాను. "పిల్లవాడి చూపులు ఏమీ బాగాలేవు ఏమిటి పిన్నీ అట్లా ఉన్నాడుతమ్ముడు!!" అని అడిగితే ఏం లేదు. అమ్మా మరేం ఫరవా లేదు. అని నేను చెప్పాను. కాని అది గ్రహించింది.

"పిన్నిగారూ. మా అమ్మవీణ్ణి నాకు అప్పజెప్పింది కాపాడమని. నేను నామాట నిలుపుకోలేక పోతే అమ్మ ఏమనుకొంటుంది!" అని బావురుమన్నదిపిల్ల. నేను రుక్కును ఓదార్చి 'ఏం జేస్తావమ్మా? నీవు ఎంత సేవజేసావు తల్లి! అయినా వాడికి మరేం ఫరవా లేదు.' అన్నాను.

చేశానండి పిన్నిగారూ, ఇంకేం జేసేది అని జాలిగా చూస్తే, ఏంఫరవాలేదు, నీవు ఊరికే దిగులు పడక, భగవంతుణ్ణి ప్రార్థన చెయ్యి అన్నాను.

ఈమాట వినేసరికి రుక్కుకళ్ళల్లోకి తళతళలువచ్చినై ఏదో అనుకుంది. నావంక తిరిగి "పిన్నిగారూ నేను తమ్మ

డికి ఆరోగ్యం ఇయ్యమని నాతల్లి పార్వతీదేవిని ప్రార్థించి వస్తాను. మీరు ఇక్కడేఉండి వీడిని చూస్తూ ఉండండి అని. నేను కనిపెట్టి చూస్తూనే ఉన్నా.

అది బావి దగ్గర కెళ్ళి కాళ్లూ చేతులూ మొఖం కడుక్కొని, ఆబట్టలు పిడిచి, ఉతికిన బట్టలు కట్టుకొని ఒక్క అరగంటసేపు దేవిదగ్గర కూర్చుంది.

రుక్కు మళ్ళీ వచ్చేసరికి దాని ముఖంలోకి విచారం అంతా మాయమైంది. మొఖంలోకి ఏదో కొత్త కాంతి వచ్చింది. రావటంతోనే ఏమన్నదో తెలుసునా? "తమ్ముడికి ఇంక భయం లేదమ్మా పిన్నీ—వాడు బ్రతికాడు. దేవికి అనుగ్రహం కలిగింది" అన్నది. పోనీలే అమ్మా సంతోషం అన్నాను.

మర్నాడు రామారావు గారు వచ్చి రాధాయను చూచి ఆశ్చర్యపోయి, "చాలా చిత్రంగా ఉందండీ పిన్నిగారూ ఇంత సుగుణంగా ఉండటంఎట్లా సంభవించిందో!! చాలా విచిత్రం. ఇది మామందుల పనికాదు. వాడి అదృష్టం. వైద్యశాస్త్రప్రకారం వీడు ఇట్లా ఉండాలిసిందికాదు. ఏదో గారడీ జరిగినట్లు మార్పువచ్చింది" అన్నాడు. అదంతా రుక్కమ్మ ప్రార్థనలకు ఫలితమేనని నేను మనస్సులో అనుకొన్నాను. ఏం పిల్ల రుక్కు!! బంగారు తల్లి!! మందులు చేయలేనిపని ప్రార్థనలు చేసినై. నిజం చెప్పాలిసివస్తేరుక్కే

తమ్ముణ్ణి బ్రతికించింది... ఈ మాటలు విని ఆవిడ కూడా సత్యం పక్కనే ఉన్న రాధాయ వీపుమీద ఒక చిన్న చరుపు చరిచింది ప్రేమగా. రాధాయ రుక్కు ఫోటోవంక చూచి కృతజ్ఞతతో తల వంచుకొన్నాడు. గడియారం తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది. గాలి రొదచేయటం మాని దూరాన ఎక్కడో మూల్గుతున్నది. ఒక్కనిమిషం అంతా నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాము.

"రాధాయను ఎవరన్నా ఏమన్నా అంటే రుక్కు మనస్సు ఎంతో కష్టపడేది. అది వ్రాసిన ఉత్తరాల్లో ఈవిషయం స్పష్టంగా కనపడుతుంది" అన్నాను నేను పిల్లలతో. "ఆఉత్తరాలు నీదగ్గర ఉన్నయ్యా నాన్నా"అని అడిగాడు శాస్త్రి. నేను ఉన్నాయి అన్నాను. ఉన్నయి అనేసరికి అందరి ముఖాలూ వికసించినై. అందరి ముఖాలలోనూ ఆతురత కనపడ్డది.

చివరకు సుశీ "ఆఉత్తరాలుతీసి చదువు నాన్నా వింటాము" అన్నది. పిల్లలందరూ అల్లాగే అన్నారు. సరే నను కొని రుక్కు వ్రాసిన ఉత్తరాల్లోరెండు మాత్రం తెచ్చాను. మొదటి ఉత్తరంలో ఏమీ విశేషాలు లేవు. రాధాయకు నయం అయిందని సంతోషిస్తూ వ్రాసిన ఉత్తరం ఇది అన్నాను. "అదికూడా చదువు నాన్నా" అంటే చదివాను ఇల్లాగ.

......"రాధాయకు జ్వరం తగ్గింది, పండ్ల రసంతోపాటు కాసిని పాలుకూడా ఇస్తున్నాము. దేవి కృపవలన రాధాయగా బ్రతికాడు. చాలాసంతోషంగా ఉంది నీవు అనవసరంగా భయపడతావని వ్రాయలేదు. వాడికి ఈమధ్య నాలుగు రోజులు చాలా ఎక్కువ చేసింది. ఇప్పుడు ఆపద్దా ఏమీ లేదు. ఇంకో వారానికి పథ్యం పెడతారు. రాధాయఅప్పుడే గోల పెడుతున్నాడు అన్నం తింటానని పాపం ఆకలవుతున్నది. కాబోలు! మామయ్య ఇంకో వారం అయినా ఆగమంటున్నాడు. వీడు ఆగటం లేదు. మామయ్య ఇంట్లో ఉన్నంతసేపూ ఏమీ మాట్లాడడు. ఆయన అట్లా వెళ్ళటంతోనే నన్ను పట్టుకొని పీకుతాడు అన్నం పెట్టించమని. ఆ మాటా ఈమాటా చెప్పి ఎల్లాగో రోజులుగడుపుతున్నాను.

మనము ఇంతవరకు అదృష్ట వంతులము. ఇంటికైనా మగబిడ్డ బ్రతికాడు. మనవాళ్ళు ఎవ్వరు వచ్చినా ఆమాటే అంటున్నారు. ప్రతివాళ్లు వచ్చి రాధాయ బుగ్గగిల్లి, మా తండ్రే! ఎంతపాటు పడ్డావురా నాయనా! ఆభగవంతుడు సరిగ్గా చూశాడు. అదృష్ట వంతుడని" అని ఇల్లాగ ఓ ముద్దు పెట్టుకొని పండో ఫలమో వాడి చేతుల్లో పెట్టి పోతున్నారు. వాడు మళ్ళీ నలుగురిలో పడ్డందుకు ఎంతో సంతోషంగా ఉంది."

రెండో ఉత్తరం ఇది. ఇందులో సత్యం అత్తగారు అన్నమాటలు రుక్కు నవనీత హృదయాన్ని ఎంత కలత

పెట్టినవ్యో తెలుస్తుంది. అన్నాను. పిల్లలు చదవమన్నారు ఇల్లాగ చదివాను.

......"నాన్నా రాధాయకు బాగా ఆరోగ్యం కలుగుతున్నది. నాకూ మామయ్యకూ కూడా మాట దక్కింది. కాని రాజమ్మ బామ్మ అనే మాటలు మటుకు నాగుండెల్లో శూలాలలాగు గుచ్చుకొంటున్నై"

ఇంత వరకు చదివి ఆగాను తన అత్తగారు అన్న ముళ్ళమాటలను గురించి చదివితే వాడికేమైనా కష్టంగా ఉంటుందేమోనని. ఆగి వాడి వంక చూశాను. వాడు గ్రహించాడు. గ్రహించి అన్నాడు.

* * * *

......"బావా నీవు ఎందుకు ఆగావో నాకు తెలుసు. నేనేమైనా అనుకొంటానని నీఅభిప్రాయం. రుక్కు సంగతి నాకు తెలియదా? దానినోట వెంట అబద్ధం రావటం నేనెరగను! మాఅత్తగారి విషయమూ నాకు తెలుసు!! ఆమాటలన్నీ అనే ఉంటుంది. ఉత్తరం చదివే సెయ్యి...ఇల్లా అన్నాడు సత్యం. ఆతరువాత పంకజమ్మగారు ఇల్లాగ చెప్పసాగింది.

* * * *

......సత్యానికి మటుకు తెలియదా ఆమె సంగతి! బైటికి అనకపోగాని అన్నీ తెలుసు. వాడు తల్లీ, తండ్రీలేక, రుక్కు

లేనిస్థితిలో ఉన్నప్పుడు మీదు దగ్గరకు తీసి పెంచి పెద్ద వాణ్ణి చేశారన్న కృతజ్ఞత, అప్పటికి ఇప్పటికీఉంది. వాణ్ణి మీదు పెద్దకుమారుడిలాగ చూచుకొన్నారు. వాడి ఇంటికి తరుచూ వెడుతూ ఉండేవాడు "వీళ్ళు మాటిమాటికీ వస్తు న్నారు. వచ్చినపుడల్లా నెలా రెండు నెలలూ ఉంటున్నారు. ఎప్పుడైనా సంవత్సరానికి రెండు సంవత్సరాలకో ఒకసారి చుట్టపు చూపుగా రానటం ఎక్కడైనాఉంది. ప్రతి సెలవ లకూ వచ్చి ఇక్కడ తిష్ఠవేసి కూచుంటున్నారు! వీళ్ళకు కాఫీలకు ఉప్మాలకు బోలెడు కర్చు అవుతున్నది. మాఅల్లు డేం మహారాజా, పోనీలే అనుకొంటానికి!! అదీగాక వీళ్ళ అందరికీ నాకూతురే చెయ్యాలిసి వచ్చె!" అని రాజమ్మ గారికి కడుపు మంట. అదీ అసలు సంగతి. లోపల ఆక్రోశం ఎప్పుడూ రాజుతూ ఉంటుంది ఆవిడకు. అందుకనే, అల్లుడికి బావగారి పిల్లలనూ చూస్తే ఆవిడకు కోపం. రుక్కుతో కఠి నంగా మాట్లాడటానికి ఇదీ కారణం......ఆతరువాత మా పిన్ని ఇల్లా అన్నది.

* * * *

నీవు చెప్పింది. లోకంలో సంగతేనమ్మా. అంతటితో ఊరుకొంటే నయమే! ఊరుకొన్నదా? మాకోడలు బ్రతికి ఉన్నన్నాళ్ళూ, దాన్ని తిట్టిపోసింది. ఆసంగతి నాకు తెలుసు విన్నవాళ్ళకు తెలుసు. సత్యానికి మటుకు తెలియదు.

ఎట్లా! తెలుస్తుంది? ఎవరు చెపుతారు! పిళ్ళను రానియ్యవద్దని కూతురుకు చెప్పేదేనమ్మా!! కూతురు మొగుడితో చెపితే వాడు వినలేదో, అసలు చెప్పనే లేదో మనకు తెలియదు. మొత్తం మీద తపస్సు చేసిందమ్మా నీళ్ళు రాకుండా ఉండాలని! ఆవిడ తపస్సే ఫలించింది. భగవంతుడు నాకోడలును తీసుకు పోయినాడు. అంతటితో ఆవిడ మనస్సు శాంతి పొందింది...అని మాపిన్ని కళ్ళ నీళ్లు పెట్టుకొన్నది. పంకజమ్మగారు మళ్ళీ ఇట్లా అన్నది.

*　　*　　*　　*　　*

అత్తా రాజమ్మగారి నోరు మంచిది కాదని, అందరికీ తెలుసు. అయితే మటుకు ఆవిడ అన్నంత మాత్రాన అంత పని జరగాలని ఉందా? నీకోడుకు చేసుకొన్న కర్మ' పిల్లల దౌర్భాగ్యం! ఆవిడ తిట్టిందని అనుకొంటే ఏమి ప్రయోజనం! రుక్కునూ అట్లాగే ఏదో అని ఉంటుంది. ఆవిడ స్వభావం ఎవ్వరికీ తెలియదు!! అది సరే. సత్యం ఏమీ అనుకోడు గాని ఆడుత్తరం చదువు...అని పంకజమ్మగారు నావంక చూచింది. నేను చదివాను.

*　　*　　*　　*

......"నాన్నా! రాధాయకు జ్వరం నయమై నందుకు అంతా ఎంతో సంతోషిస్తున్నారు. కాని బా అమ్మమటుకు ఎందుకో ముఖం ముడుచు కొని తిరుగుతున్నది. పడిలేచినపిల్ల

వాడిని ఒక్కసారి అయినా మాట్లాడించలేను. రాధాయ అన్నం తింటానని మారాం చేస్తుంటే "తింటవు గాని లే పంతొందరా! ఇంకా తినక ఏం జేస్తావ్" అని కర్కశ కంఠంతో అంటుంది.

నేను కాస్త ఎందుకైనా గుమ్మం అవతలకు వెళ్ళితే రాధాయ పెద్దగా ఏడుస్తాడు. పసివాడు. పసివాడు ఏడుస్తు న్నాడని రాజమ్మ బొమ్మ జాలిపడదు. ఎందుకురానాయినా ఏడుస్తావు అనదు. పైగా కొరకొరజూచి "ఏల, ఎందుకూ అల్లాగ ఏడుస్తావు? గేదెలాగ అరుస్తావెందుకూ? మామయ్య ఇచ్చిన ఖరీదుగల మందులన్నీ మింగావు. ఇల్లు సగం గుల్ల అయింది. ఇంకా ఎందుకు ఏడుపు?" అంటుంది.

ఇల్లాగ ఆవిడ అంటూ ఉంటే సూదులు పెట్టి పొడిచి నట్టుగా ఉంటుంది నాన్నా నాకు!! పసివాణ్ణి అల్లాగ ఎందుకు అనాలె. పైగా ఈమాటలన్నీ అమ్మ ఫోటో ఉన్న గది గుమ్మంలో నుంచుని అంటుంది. అమ్మవిని దుఃఖ పడుతు న్నట్లు తోచి, నాహృదయంలో బాధ కలుగు తున్నది. మామయ్యకు ఈసంగతంతా చెబుతా మని అనుకొన్నాను. గాని మళ్ళీ, ఎందుకు పాపం ఆయన మనస్సు కష్టపెట్టటం అని ఊరుకొన్నాను. ఎందుకని చూస్తున్నా. నన్ను ఏమైనా అన్నా నేను భరిస్తానుగాని, రాధాయను ఈతభా ఏమన్నా అంటే నేను ఊరుకోను. మామయ్యతో చెబుతాను.

మామయ్య మటుకు మమ్మీలను ఎంతో దయతో చూస్తున్నాడు. రాధాయి బత్తాయి రసం తాగుతూ ఉంటే మామయ్యా నుంచుని ఊరికే తృప్తిగా ఆనందంగా చూస్తాడు. ఆచూపుల్లోనే కనపడుతుంది ఆయన కడుపు లోని ప్రేమ అంతా. నీవు తొందరపడి రావద్దు రైలు కర్చులు దండుగ పెట్టుకొని. రాధాయకు పథ్యం పెట్టటంతోనే ఉత్తరం వ్రాస్తాను. అప్పుడురా! మమ్మీను తీసి కెడుదు గాని"

ఉత్తరం చదవటం పూర్తి అయింది. సుశీ శాస్త్రీ రాధా, విజయా అంతా అన్నారు ఒక్క గొంతుకతో "రాజమ్మ బామ్మ అల్లాగ మాట్లాడుతూ మేము ఉండటం బొత్తుగా ఇష్టం లేనట్టు చెబుతున్నపుడు వెంటనే మమ్మీలిని తీసుకు రాక పోయినావా బందరు? అక్కడ ఎందుకు ఉంచావు నాన్నా మమ్మీల సందరినీ?" అని అడిగారు. నేను చెప్పక తప్పింది కాదు. ఇల్లా చెప్పాను మళ్ళీ.

......నాయినా, రుక్కు దగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చిన మర్నాడే మీబామ్మ, శాస్త్రీనీ, సుశీనీ, పాపను వెంటబెట్టు కొని వచ్చేసింది. "ఏమమ్మా, ఇంకా నాలుగు రోజులుండి, అయిదుగురు పిల్లలను తీసుకొని రాకపోయినావా?"అన్నాను.

"ఛీ. ఆ ఉన్నంత నీచకం ఇంకొకటి లేదు. రాజమ్మ మోచేతిక్రింద నీళ్లు తాగినదాకా నాకేం కర్మం! నిన్న ఆవిడే

అన్నది "రుక్కూ, రాధా వెనకనుంచి వస్తారు, మీ • రెండు కమ్మా ఇక్కడ ఉండటం!" అని. ఆతరువాత ఒక్కక్షణం అయినా ఉండటానికి బుద్ధి పుట్టలేదు. వెంటనే బయలు దేరాను." అని మీా బామ్మ చెప్పింది.

ఇక రుక్కూ రాధే అక్కడ ఉండి పోయిందల్లా! వాళ్ళనయినా వెంటనే తీసుకొద్దామని అనుకొన్నాను. మీా బామ్మకూడా, "వెళ్ళరా తొందరగానే వెళ్ళు శుక్రవారం నాడే పథ్యం పెడదామనుకొంటున్నారు. ఒకవేళ కెట్టక పోతే శనివారం నాడు నీవే దగ్గరఉండి, వాడికి శాస్త్రపత్య్రం నాలికకు రాయించి వెంటనే తీసుకొనిరా. అక్కడ పిల్లలను ఉంచటం నాకు ఏమాత్రం ఇష్టం లేదు. అని కూడాచెప్పింది.

సరే వెళ్లుదామని అనుకొన్నాను. ఆరోజు సాయం త్రమే బజారుకు పోయి రెండుజరీచీరలు కొన్నాను. సుశీ పెండ్లిలో అమ్మాయి చీరకట్టుకొంటే చూశాను. అంతకు ముందు ఎప్పుడూ అమ్మాయి పరికిణీలు కట్టుకొని ఓణీలు వేసుకొనేది. అమ్మాయి చీర కట్టుకోంగా చూడటం అదే మొదటిసారి. రుక్కుకు చీర ఎంతో అందంగా ఉంది. మళ్ళీ ముమ్మూర్తులా తల్లిలాగే ఉంది రుక్కు. నీవు ఇహాముందు చీరలేకట్టుకోవే అమ్మాయీ అని అన్నానుకూడా అప్పుడు 'నేనూ అదే అనుకొంటున్నాను నాన్నా. రెండు చీరలుకొని ఇయ్యి' అన్నది. అందుకని అమ్మాయి కట్టుకొంటే చూచి

సంతోషిస్తాడని రెండు వెడల్పైన జరిగలవి ఉప్పాడ చీరలు కొన్నాను. మాపిన్ని కూడా వాటినిచూచి ఎంతో సంతోషించి "వాళ్ళ అమ్మపేరు బెట్టి కట్టుకోమను" అని కూడా అన్నది. ఇల్లాగ కొనవలసినవి అన్నీ కొనుక్కొని ఇంకా రేపు వెడదామని అనుకొంటున్నాను. ఇంతలో తెనాలి నుంచి టెలిగ్రాం రానే వచ్చింది.

శుక్రవారం ఉదయం స్కూలుకు వెళ్ళబోతున్న సమయానికి కుర్రవాడు ఒకడువచ్చి "మీకు టెలిగ్రాం వచ్చిందండీ చూస్తారూ. మెసింజర్ వాకిట్లో ఉన్నాడని చెప్పాడు. టెలిగ్రాం అనేసరికి ఎందుకో విపరీతమైన భయం వేసింది. దుఃఖ భారంతో క్రుంగిపోయిన హృదయంలో చీకటికోనలలో మూలమూలల అణగి దాగి ఉన్న భయాలన్నీ భీకర రూపాలతో ప్రత్యక్షమైనై.

వణకుతూ ఉన్న చేత్తో, దడదడ కొట్టుకుంటూన్న గుండెతో, మూసుకు పోతున్న కళ్ళను బలవంతంగా తెరిచి కవరు విప్పి చూశాను.

'రుక్కుకు జ్వరం,—ఆదుర్దా కలిగిస్తున్నది...బయలు దేరి రా, మామూలు జ్వరం అయితే టెలిగ్రాం ఇచ్చేవాడు కాడు. ఇదేదో విషజ్వరం అయివుంటుంది. దాని దగ్గరనుంచి ఐదురోజుల క్రితమే ఉత్తరం వచ్చింది. ఇంతలో జ్వరం రావటం, ఆదుర్దా కలిగించే స్థితిలోకి దిగటం చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించినై.

ఎంత నిలవ దొక్కు కుందామని ప్రయత్నం చేసినా ధైర్యం నిలవలేదు. కాళ్ళు గజగజ వణికి పోయినై. ఈ మాటవిని మాబామ్మ నిలువునా నీరైంది. మారంతా తెల్ల ముఖాలు వేసికొని నుంచున్నారు.

మాపిన్ని ధైర్యం తెచ్చుకొని చివరకు అన్నది "నిలబడితే ఏమైనట్లూ? ఇప్పటికే పది అయింది.. పద కొండు గంటల బండికి పరుగెత్తు" అని.

కోటువిప్పి కుర్చీమీద విసిరికొట్టి, పైన ఉత్తరీయం వేసుకొని, పెట్టెలోనుంచి పటహేను తీసుకొని వేగంగా వెళ్ళే జట్కా ఎక్కాను. రైలుకదలటానికి సిద్ధంగా ఉంది. ఎట్లాగో టిక్కెట్లుతీసికొని ఉరుకులుపరుగులమీద రైలులో పడ్డాను. రైలుకదిలేసరికి నాగుండెగుభేలు మంది. మనస్సు పాపిష్టిది! మనస్సు ఊహించదు. రైలు ఎప్పుడు వెళ్ళి పెనాలిలో పడుతుందా అని దిగులుతో కూర్చున్నాను.

నామనస్సు రైలుకంటే వేగంగా పరుగెత్తింది. ఏవో పిచ్చి భయాలు నాచుట్టూ దయ్యాలలాగ తిరిగినై. ఈభీకర వికృతాకారాలు నాతల చుట్టూ నృత్యంచేసి వికటాట్టహాసం చేసినై. ఇట్లు ముసురుకొన్న ఊహలను కొన్నిటిని గొంతు పిసికిచంపి అవతల పారేశాను. అవి చావక లేచి వచ్చి, నామనస్సుచుట్టూ శుష్క శల్యాలతో, జీర్ణ రూపా లతో, శ్మశానవాటిలో ప్రళయరుద్రుని వెంట నృత్యంచేసే

భూత, ప్రేత, పిశాచాల్లాగ గిరగిర తిరిగినై. కొంతసేపటికి వాటిలో కొన్ని నాతలలో దూరినై.

గట్లను ఒరుసుకొని మహావేగంతో పోయేసెల ఏరు లాగ, నామనస్సు శుభము అశుభము అను రెండు తటము లనూ తాకుతూ ఊహా భూములలో పరుగెత్తింది.

అమ్మాయి అపాయ స్థితిలో ఉందని ఒక సారి తోచేది. కులాసాగా ఉందని మరుక్షణంలో తోచేది. జ్వరం వచ్చినంత మాత్రాన ఇంత ఖంగారు పడటం నా తెలివి తక్కువ తనం అని అనుకొని శూన్య మనస్సుతో కూర్చు న్నాను.

ఆరోజున రైలు ఎట్లా నడిచిందో నాకు తెలియదు. నాబుద్ధి ఏమీ గ్రహించే స్థితిలోలేదు. తెనాలి అన్న మూడు అక్షరాలు గుర్తు పట్టే శక్తి తప్ప మిగిలిన శక్తులన్నీ నశిం చినై. 'తెనాలి' అని కనపడటంతోనే దిగాను. నాకోసం డాక్టరు చలపతిగారు రైలు దగ్గరకు వచ్చారు. ఆయన దగ్గరకు పరుగెత్తికెళ్ళి అడిగాను ''ఏమండీ, మీరు ఎప్పుడు వచ్చారు ఈవూరు? ఎట్లాఉంది'' అని. ఆయన నాబుజం పైన చెయ్యివేసి ''ఆదుర్దా పడాలిసిన అవసరంలేదు. సత్యంమీకు అవసరంగా గాబరాపడి, వైరుఇచ్చాడు. రండి వెళ్లుదాము మాట్లాడుకుంటూ'' అని తీసి కెళ్లాడు. దార్లో నాకుచలపతి రావుగారు ఇల్లా చెప్పారు ''అంతా ఆదుర్దా ఏమీ లేదు.

నేను ఒక పనిమీద ఈవూరు వచ్చాను సిన్నా. మీవాడు ఇవ్వాళ ప్రొద్దున కనపడి, దక్కకు జబ్బుగా ఉందనీ, టెలిగ్రాం ఇచ్చామని చెప్పాడు. సరేనని వెళ్ళి పిల్లను చూశాను. ప్రొద్దుటి నుండీ అక్కడే ఉన్నాను. మీరు వట్టి పిరికుండె మనుష్యులు. ఏమి గాబరా పడతారో అని ఇల్లాగ వచ్చాను. మీబిడ్డకు వచ్చిన భయం ఏమీ లేదు'' అని ఆయన చెబుతూ ఉంటే ఆ మాటలు వింటూ నేను ఇంటివైపుకు నడిచాను. నేను వెళ్ళేసరికి అది మంచం మీదే ఉంది. దానికి జ్వరం ఎప్పుడు వచ్చిందంటే...అని నేను చెప్పబోతుంటే పంకజమ్మగారు నామాటకు అడ్డొచ్చి ఈవిధంగా చెప్పింది.

* * * * *

......మంగళవారమే! కాదు కాదు సోమవారంనాడేపిల్లకు జ్వరం తగిలింది. నేను అక్కడే ఉంటినిగా! ఆరోజు ఎవరింటికో పేరంటానికి వెళ్ళాలిసి వచ్చింది. రానన్నదమ్మా బిడ్డ. నేను రాధాయను వదిలి రానన్నది. ఇంకా ఎందుకే వాడి దగ్గర నీవు? వాడు కులాసాగానే ఉన్నాడామె. వెళ్ళుదాం రా, అని మేమంతా అంటే వచ్చింది పాపం. ఏపాపిష్టి కళ్ళు పడ్డయ్యో, ఇంటి కొచ్చే రావటంతోనే అన్నది. పిన్నీ వళ్ళు నొప్పులుగా ఉన్నాయీ అని. వంటిమీద చెయ్యి వేసి చూద్దును కదా వళ్ళు మాడిపోతున్నది. ఇన్ని మెరప కాయలూ ఉప్పూ చుట్టూ తిప్పి పొయిలో వేశాననుకో;

కాని దృష్టి కాదు. జ్వరమే వచ్చింది! జ్వరం అనేసరికి పాపం వీడు, సత్యం కూడా హడలి పోయినాడు...... అని పంకజమ్మగారు ఆకథ ఆపింది ఎందుకో. కుతూహలంతో డాక్టరుగారు ఆవిషయాన్ని ఎత్తుకొని చెప్పాడు.

*　　*　　*　　*

......నిజమే ఆమాట సత్యానికి చాలా భయం వేసింది. దానికికారణం ఇది. ఆపిల్ల ఇరవై నాలుగుగంటలూ టైఫాయిడ్ జ్వరంవచ్చిన పిల్లవాడిదగ్గర పడుకొన్నది. ఆఇన్ఫేక్షనే దీనికి అంటింది. నేను మొదటిసారి తెనాలి వెళ్ళినప్పుడే సత్యంతో చెప్పాను. ఈపిల్లకు యాంటి టైఫాయిడ్ ఇన్జెక్షనుఇయ్యి, ఇది యిన్ఫెక్షనుకాచ్ చేస్తుందేమోనని, ఆకర్మం చూడండి సత్యం ట్యూబ్బు తెప్పించి పిల్లలందరికీ ఇచ్చాడట. ఈపిల్లకుకూడా ఇయ్యబోతే అది అన్నదట "మామయ్యాఇంజెక్షన్ పుచ్చుకొంటే జ్వరం వస్తుందేమో ఇవ్వాళ నేను పూజచేసుకోవాలె, శుక్రవారం. రేపుఇద్దుగానిలే" అని. సరేరేపు ఇద్దామను కొన్నాడు. మర్నాడు ఎందుచేతో ఇయ్యలేదు. ఏదో అశ్రద్ధ అయిపోయింది. రెండురోజులు గడిచినై. సోమవారం నాడు జ్వరం రానే వచ్చింది. ఇంతకూ అది కర్మంఅనుకోవాలె. ఒక్కతమాషా ఏమిటంటే, ఆజ్వరం మామూలుగా రాక పెద్దపెట్టున ఒక్క నూట అయిదో నూట ఆరో వచ్చిందట!

దాని తరువాత సత్యం నాతో చెప్పి ఎంతో విచార పడ్డాడు. అయ్యో, ఆ ఇంజెక్షన్ ఇస్తే, దీనికి జ్వరం రాక పోయెదేమో. వెంటనే మర్నాడు ఇయ్యక పోవటం ఎంత పొరపాటు అయింది! రాధాయ జ్వరంలో రాత్రింబవళ్ళు విశ్రాంతి లేకుండా పనిచేసింది. వద్దే అమ్మా మేముఉంటామే నీవు కాస్తపడుకో అంటేవిన్నదా! అట్లాచేసింది. నీరసించి పోయింది. దానిపైన ఈభయంకరమైన జ్వరం వచ్చిందే!'' అంటూ సత్యం ఎంతో గోల పెట్టాడు...అని: డాక్టరుగారు చెప్పాలిసింది చెప్పారు. ఆతరువాత సత్యం అనుకోనిఇల్లాగ చెప్పాడు.

*   *   *   *

......నాలుగు రోజులు నేనే మందు నడిపాను. కాని అయిదో రోజు దానికి కడుపులో నొప్పివచ్చింది. పరీక్ష చేశాను. ఊపిరి తిత్తులలో జబ్బు కనపడ్డది. నిమోనియా అని నిశ్చయించు కొన్నాను.

ఆ తరువాత నేను మందు నడపలేను. రామారావు గారిని, ఉళక్కి గారిని, పిలిచి వాళ్ళకు అప్ప జెప్పాను. వాళ్లైనా గొప్ప అనుభవం కలవాళ్ళు. వాళ్ళెందుకు పొర పాటు చెయ్యాలె!

రామారావుగారు ఇది మలేరియా జ్వరం అని అభి ప్రాయం పడ్డాడు. నేనుకాదు, ఇది టైఫాయిడ్, రాధాయ

దగ్గరనుంచి అంటుకొన్నదని ఎంతచెప్పినా వినలేదు. ఆయన ఏవోకొన్నిగట్టి కారణాలు చూపాడు. ఉళక్కిగారుకూడా మలేరియాయే అయి ఉంటుందన్నారు. ఇద్దరూ కలిసి మలేరియా అని క్వినైన్ మందు పెద్దడోసులో ఇచ్చారు.

ఆక్వినైన్‌వల్ల దానికి గుండె బలహీనత ఏర్పడ్డది. ఇది ఇట్లా ఎందుకుజరగాలిసి వచ్చింది! ఏదో బలమైన విధి తరుముకొచ్చి వాళ్ళచేత అల్లాగ చేయించింది...అని సత్యం తలవంచుకొని ఆపైనచెప్పలేదు. ఆతరువాత నేను ఎత్తుకొని జరిగిన విషయం ఇల్లాగ చెప్పాను.

*　　*　　*　　*

......నేను తెనాలి వెళ్ళేటప్పటికే జ్వరం బాగా ఎక్కువైంది. నేను చూసేసరికి అది మంచంపైన పడుకొని ఉంది. దాని ముఖంపైన తెల్లటిగుడ్డ ఒకటికప్పి, దానిని మంచుగడ్డతో తుడుస్తున్నాడు కాంపౌండర్. మావాడు ఒకస్పాంజీని చల్లని మంచు నీళ్ళలో తడిపి దాని వళ్లుతుడుస్తున్నాడు. పాదాలు, చేతులు, మొఖం, పొట్ట ఈభాగాలన్నీ తుడుస్తున్నాడు. ఈస్థితిలో చూశాను అమ్మాయిని.

సత్యం నన్ను జూచి దిగాలపడ్డాడు. అందరూ నన్ను జూచి సానుభూతి కనపర్చారు. ఒక్కరాజమ్మగారు మటుకు నన్ను జూచి ముఖం ముడుచుకొంది. ఇంటిదగ్గర పిల్లలూ, ముసలమ్మా కులాసాగా ఉన్నారా అని అడగలేదు. పిల్లకు

జబ్బు చేసిందే అన్న విచారం ఆమె ముఖంలో ఎక్కడా వెతికినా కనపడలేదు.

ఆవిడ కాసేపు అట్లాగే నిలబడి ఉంది. ఆవిడనుజూచి నేను కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నాను. నన్ను జూచి జాలి పడటం లేక పోగా, పైగా ఆవిడ అన్నది "ఎందుకూ ఏడ్వటం. కాస్తజ్వరం వస్తే దానికేం? అది బాగానే ఉంటుంది. మం చంలో పడుకొని, రాణీలాగ ఉపచారం చేయించు కొంటు న్నది. చేయలేక అవస్థపడే వాళ్లు పడుతున్నారు. వాళ్ళ అవస్థచూడలేక నేను బాధ పడుతున్నాను."

ఈవెత్తిపొడుపు మాటలు కఠినంగా అన్నది. "రాణీ లాగ చేయించుకొందామని సరదాపడే జ్వరపడ్డదా రుక్కు?" అన్నాను నేను ఆమాటలలో ఉండే పోటు తమం భరించ లేక.

రాజమ్మగారు నావంక కొరకొరా జూచి "ఏమో ఎవరికి తెలుస్తుంది?" అని ఒక విసపుముక్క అని వెళ్ళి పోయింది. రుక్కు దీనంగా, జాలిగా, నావంకచూస్తూ ఉండి పోయింది. ఈసత్యం బిక్కచూపులు చూశాడు.

ఒక్క క్షణం అయిన తరువాత, ఆవిడ అల్లుణ్ణి పిలిచి "రాత్రి అంతా నిద్రలేదయ్యా నీకు తండ్రి ఉన్నా డు లే నీవు వెళ్లి కాస్త పడుకో. ఇల్లాగ అయితే నీవుకూడా మం చాన పడతావు" అన్నది.

సత్యం నావంక చూశాడు. "వెళ్ళరా. పోనీ కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకో. అమ్మాయి దగ్గర నేను ఉంటాను" అని నేను అన్నాను. వాడు ఆస్పాంజి నాచేతికి ఇచ్చి, అల్లాగే తుడుస్తూ ఉండమని చెప్పి, వెళ్ళిపోయి గదిలో పడుకొన్నాడు. ఆతరువాత ఏవో గుసగుసలు వినిపించినై. అత్తగారు కోప్పడి ఉంటుంది.

ఇంతలో నాపక్కలో నున్న కాంపౌండర్ కూడా "ఇక నేను డిస్పెన్సరీకి వెళ్ళాలండి. రోగులు ఎవరైనావస్తే డాక్టరుగారు వస్తున్నారు. కూర్చోండి, అని చెప్పాలె" అన్నాడు. నేను తల ఊపాను. ఆయన వెళ్ళి పోయినాడు.

అంతవరకు కళ్ళు మూసికొని ఉన్న అమ్మాయి అప్పుడు కళ్ళు తెరిచి, నేను ఒంటరిగా ఉండటం చూచి "నాన్న ఆవిడ అల్లాగే మాట్లాడుతుంది. నీవు ఏమీ జవాబు చెప్పబోకు. కళ్లు మూసుకొని మనపని మనం గడుపుకు పోదాము" అన్నది. నేను సరేనని తల ఊపాను. అది చెప్పిన మాట నిజమే అనిపించింది.

అమ్మాయి అటూ ఇటూ చూచి, ఎవ్వరూ లేరని తెలుసుకొని రహస్యంగా నాతో ఇట్లా అన్నది ఎంతో దిగులు ముఖం పెట్టి "రాజమ్మ బామ్మ ఎటువంటి మనిషి అనుకున్నావు నాన్నా! మొన్న పదహారు రోజుల పండగనాడు మామయ్య ఇన్నిపూలు తెచ్చాడు నాన్నా; అత్తయ్య తల

నిండా పెట్టుకొన్నది, నాకు, నాలుగంటే నాలుగు పూలు ఇచ్చి మిగిలినవి పక్క ఇంట్లో ఉన్న సుందరమ్మకు ఇచ్చింది ! ఇంట్లో ఉన్న పిల్లను నాకు ఇయ్యకూడదూ తీసికెళ్ళి పరాయి వాళ్ళ కియ్యక పోతే !''

ఈసంగతులు చెప్పి దీనంగా చూచింది. పొదుగులో ఉన్న పాలన్నీ, కాపుతీసికొంటే, వట్టిపొదుగును ముట్టెతో తాకి, పాలు లేవని గ్రహించిన లేగదూడ తల్లివంక జాలిగా చూచి నట్లు రుక్కు నావంక చూచింది. నాగుండె తరుక్కు పోయింది. దానికి పూలు లేక పోయినయ్యా ! కావలసినన్ని కొని పెట్టగలను. కాని ఆమె చూపిన నిర్దయ మాత్రం గుండెను పొడిచి నట్లు అయింది. తల్లీ నీకు పూలకేమి తక్కువమ్మా ? అని మాత్రం అని కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకొన్నాను. ''అందుకు కాదు నాన్నా. ఆమె సంగతి చెప్పాను'' అన్నది అమ్మాయి.

నేను కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకోటం చూచి రుక్కు తల్లి ఆ ప్రసంగంమానేసి ఇతర విషయాలు అడిగింది. ''జీతం వచ్చిందానాన్నా ? ఇవ్వవలసిన వాళ్ళకు ఇచ్చావా ? ఏమైనా తెచ్చావా ?'' అని అడిగింది. నేను అన్నిటికి సమాధానం చెప్పి ''పదిరూపాయలు తెచ్చానమ్మా''అన్నాను. ''ఏదీ ?'' అని అమ్మాయి పది రూపాయల నోటు అడిగి తీసుకొని నోటు ఒకసారి అటూ ఇటూ త్రిప్పిచూచి ''నాకిస్తావా ఇదీ !''

అన్నది నవ్వుతూ. ''తీసుకో తల్లీ'' అన్నాను నేను. మెడలో నుంచి తాళంచెవి తీసి నాకిచ్చి ''నాపెట్టెలోపెట్టిదాచు కొంటాను'' అన్నది. సరేనని ఆనోటు దాని పెట్టెలో పెట్టాను. అది మళ్ళీ తాళం చెవి అడిగి పుచ్చుకొని తన మెళ్ళో కట్టుకొన్నది.

మళ్ళీ అది అందరికి ఇయ్యవలసిన బాకీలు తీర్చానో లేదోవివరంగా అడిగి కనుక్కొన్నది. ముఖ్యంగా గొల్లలెక్క దానికి తప్ప ఇంకొకరికి తెలియదు. అందుకని దానికి ఎంత ఇచ్చిందీ తెలుసుకొని, సరిగ్గా ఉన్నదని తృప్తి కలిగిన తరువాత కళ్ళు మూసుకొని పడుకొన్నది. అమ్మాయి ఎంత బాధ్యత వహించింది చిన్నతనంలోనే! కాపరానికి వెడితే కాపరం చక్కగా దిద్దుకు పోతుంది. అని నేను ఎంతో సంతోషించాను. కాని ఈజ్వరం ఆసంతోషాన్ని దిగమింగింది... అని నేను తలవంచాను. ఆతరువాత సత్యం అందుకొని చెప్పాడు.

*   *   *   *

......అదేమి జ్వరమో, దాని దుంపతెగ రావటం రావటం పెద్దపెట్టున వచ్చిరది. అది టైఫాయిడ్ జ్వరమేననీ, మలేరియా జ్వరం కాదని దాని తరువాత తెలిసింది. ఎందుకంటే అది క్వినైన్‌కు లొంగలేదు. ఇరవై యొక్క రోజూ జ్వరం నడవాలె అనుకొనేసరికి, గుండె జారిపోయింది. ఏమీా

ఒడుదుడుకులు లేకుండా గడవాలె స్వామీ అని భగవంతుని ప్రార్థించాను.

మొదటివారం కాకముందే దానికి కడుపు నొప్పి వచ్చింది. ఇంక నాకేమీ తోచలేదు. అంతా రామారావుగారికి, ఉళక్కిగారికి వదిలేశాను. వాళ్ళిద్దరు అది నిమోనియా అని తేల్చారు. ఈజ్వరంలో నిమోనియా కూడా వచ్చేసరికి ఇహ నాకు మతిపోయింది. అయినా దాని దగ్గర ఉండి చేయదగిన సాయము అంతా చేశాను''...

సత్యం పిల్లలవంక చూస్తూ ఊరుకొన్నాడు. పంకజమ్మగారు కథ సాగించింది.

* * * * *

......సాయం అంటే సాయమూ అది పాపం. మీమామయ్యకు పిచ్చి ఎత్తినట్లు అయిందన్రా. ఆసుపత్రికి వెళ్ళటం మానాడు. నిరంతరం పిల్ల దాని దగ్గరే ఉండేవాడు. దానికి మందు గంట గంటకు ఇవ్వటం, ఈగలవల్ల బాధ లేకుండా విసరటం ఈపనులన్నీ తానే స్వయంగా చేసే వాడు. ఎవరితోనూ మాట్లాడే వాడు కాదు. ఏదో దిగులుగా ఉండే వాడు. మధ్యాహ్నం భోజనం చేసిన తరువాత, మీనాన్నను రుక్కు దగ్గర కూర్చోమని, తాను కాస్త నడుంవాల్చేవాడు. కాని తోచేది కాదు కామోలు పావుగంటలో మళ్ళీ వచ్చి రుక్కు దగ్గర కూర్చునేవాడు. దానిని వదలి ఒక్క క్షణం

అయినా వాడు ఉండేవాడుకాడు.

ఆ తమాషాఏమిటో కాని రుక్కుకూడా వాడినే నమ్మకుంది. తనకు ఏమి కావలసినా మామయ్యా అని పిలిచేది. నాన్నా అని పిలవటం మానేసింది అదేమి చిత్రమో కాని!

ఎంత సేపటికీ, మామయ్యా మామయ్యా మామయ్యా!! మామయ్యా కడుపునొప్పి! మామయ్యా. ప్యాసు కెళ్ళాలె మామయ్యా నాకు ఎప్పుడు నయము అవుతుంది? మామయ్యా నీహస్త వాసి మంచిది తొందరగా నయం జెయ్యి. ఇదీవరస. "అమ్మా నీకేమీ ఫరవాలేదు. మంచి మందు ఇస్తున్నానే తల్లీ తొందరగానే నయమౌతుంది" అనేవాడు మామామయ్య. తన దగ్గరే కూర్చున్న మామయ్య రెండు బుజాలపైన తన రెండుచేతులూ వేసి, వాడి ముఖాన్ని తన బుగ్గలకు ఆనించుకొని, మామయ్యా మామయ్యా అని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్న దమ్మా రుక్కు తల్లి. దాని కడుపులో ఎంతప్రేమ ఉందో మామయ్యమీద!

రెండో వారంలో రుక్కుకు బాగా ఎక్కువైంది. అప్పుడే కదమ్మా నీవూ పిల్లలూ, మళ్ళీ తెనాలి వచ్చారూ? ...అని పంకజమ్మగారు మాపిన్ని వంక చూచింది, తరువాత సంగతి చెప్ప మన్నట్లు. మాపిన్ని చెప్పింది.

*　　*　　*　　*

......మానాన్న ఔలిగ్రాంమీద వెళ్ళిపోయిన తరువాత

నాకేమీ తోచటంలేదమ్మా. ఏమిటో అయోమయం రుక్కు ఎట్లాగుందో అనే ఆలోచనే ఎప్పుడూనూ!! వారం రోజులు ఎట్లాగో గడచినై. ఇంతలో ఉత్తరం రానేవచ్చింది రుక్కుకు నిమోనియాకూడా వచ్చిందని. ఇహ కాళ్ళు నిలవ లేదు. నేను పిల్లలను తీసుకొని వెంటనే బయలుదేరి తెనాలి వెళ్ళాను. అయితే సత్యం ఇంట్లో ఉండక వేరే వాడి ఇంటికి దగ్గరలోనే మరో ఇల్లు అద్దెకు పుచ్చుకొని అక్కడఉన్నాను. ''మీరు వేరే ఉండటం ఎందుకమ్మా''అని సత్యం అన్నాడు. కాని నేను ఈసమాధానం చెప్పాను ''నాయినా, రుక్కుకు అంత జ్వరంగా ఉంది. మేము కూడా అక్కడ ఉండటం మంచిది కాదు. పసివాళ్ళు, ఈపిల్లలు అల్లరి చేస్తారు. దాని విశ్రాంతికి భంగం. దూరంగా ఉంటాము. ఎందుకైనా మంచిది''అన్నాను. మీమామయ్య సరేనని ఊరు కొన్నాడు.

అయితే అప్పుడప్పుడు మీరంతా వెళ్ళి. మీరుక్కు అక్కయ్యను చూచి వస్తుండే వాళ్ళు. దాని మూలానో, మరి దేనివల్లనో సుశీకికూడా జ్వరం వచ్చింది. ఇంక అప్పటి నుంచి నేను సుశీ దగ్గరే ఉండిపోయినాను. ఈసంగతి రుక్కుకు తెలిసింది అనుకుంటా! ఏంరా! అని ఆవిడ నావంక చూచింది. నేను చెప్పాను. ఇల్లాగ.

......తెలియక ఏమమ్మా! తెలిసింది అది రోజూ అడుగు తుండేది. సుశీకి ఎట్లాగుంది నాన్నా అని. దానికి కులాసా ఇచ్చిందే అమ్మాయీ అని నేను అనేవాణ్ణి.

ప్రొద్దున్నే టెంపరేచరు చూచే సమయాన రుక్కు కాస్త తెలివిగా ఉండేది. నోట్లో నుంచి థర్మా మీటరుతీయ టంతోనే "ఎంతఉంది నాన్నా" అని అడిగేది, నూటమూడు ఉండేది. అంత ఉందీ అంటే భయపడుతుందని "నూరుఉండే అమ్మాయీ. జ్వరం తగ్గి పోతున్నదే"అని అబద్ధం చెప్పే వాణ్ణి. వెధవ బ్రతుకు ఎన్నిసార్లు అబద్ధం ఆడానో పిల్లతో, అది పాపం నామాటలు నమ్మి సంతోషించి, భగవంతు డికి నమస్కారం పెట్టి "ఓయి భగవంతుడా, సుశీకి కూడా జ్వరం తగ్గించు" అని, ప్రార్థించేది. తనకు తగ్గి పోతున్నదే అనుకొన్నదే తల్లి ! ! తల్లినినేనెంత భ్రమలో పెట్టానా అని ఇప్పుడూ దుఃఖం వస్తుంది.

ప్రొద్దున్నే అమ్మాయికి ముఖం కడిగించి బట్టలు మార్చి, వళ్ళంతా వేడినీళ్ళలో తడిపిన గుడ్డతో తుడిచే వాళ్ళం. ఆతరువాత టెంపరేచరు చూచే వాళ్ళం. ఇంతలో రామారావుగారూ ఉళక్కగారూ వచ్చి పిల్లను కదిలించ కుండా పక్క బట్టలు మార్చేవారు. గదిఅంతా శుభ్రంగానే ఉండేది. చీమలు రాకుండా మంచపుకోళ్ళు పళ్లేలలో పెట్టి అందులో నీళ్ళు పోసే వాళ్ళం. హారతి కర్పూరంపొడి గది నిండాచల్లి, గుగ్గిలం సాంబ్రాణీ, పొగ కూడా వేసేవాండ్లం. ఇన్ని విధాల జాగ్రత్త పడ్డాం.

కాని ఒక్క లోపం జరిగింది. నేను వెళ్లిన మర్నాడే చూశాను. రుక్కు ఊరికే తల బరుక్కుంటూ ఉండేది.

ఎంత సేపటికీ తలలో నుంచి చెయ్యితీయదు. దాని అవస్థ చూచి ఏమిటీ సంగతని నేను వెళ్ళి చూశాను. దాని తల నిండా పేలు కలుక లాడుతున్నై మీమామయ్యకు చూపాను. వాడు చూశాడు డాక్టర్లు చూశారు. నిర్ఘాంత పోయినారు.

దానికి రోజూ ఒకసారి తల దువ్వాలిసింది. ఆపని ఎవ్వరూ చెయ్యలేదు. డాక్టర్లు ఇదివరలో చెప్పారట, రాజమ్మగారితో దానికీ తల దువ్వుతూ ఉండండీ అని ఆడవాళ్ళు చెయ్యాలిసిన పని కాబట్టి, పెద్దదికదా అని ఆమెతో చెప్పారు మాకు తెలియదు.

మీఅమ్మ ఉంటే చూచు కొనేది. ఇల్లాంటి విషయాలు. తల్లి లేకపోబట్టే రుక్కుకు ఆస్థితి సంభవించింది. ఈ మాటే అక్కడ ఉన్నవాళ్ళంతా అన్నారు. తల్లిలేని లోపం జీవితంలో అడుగడుగునకూ కనబడుతునే ఉంది. అని ఇంట్లో ఉంటానికి ఇద్దరు ఆడవాళ్ళున్నారు. మీఅత్తయ్యాను రాజమ్మగారు. మీఅత్తయ్యకు తెలియకపోతే, పెద్దది ఆవిడకు తెలియక పోయిందా ఈమాత్రసాయం చెయ్యాలని! ఇంతకూ ఆవిడకు తల్లిలేని పిల్ల అని అయినా రుక్కుమీద కనికరం లేకపోయింది......అని నేను అంటే మాపిన్ని అందుకొని ఇల్లా అన్నది.

* * * *

ఓరే, నీవింత పిచ్చిన బడతావేంరా? ఆమెగారు నీ పిల్లకు తలదువ్వాలుంది? ఆవిడ ఎందుకు దువ్వుతుంది? అసలు ఆఆలోచన ఎందుకొస్తుందిఆవిడకు? జబ్బు పిల్లకు తన అల్లుడు చాకిరి చేస్తున్నాడే అనిఅసలు ఆవిడ గోలపడుతూ ఉంటే'' పైగా నీపిల్లకు జుట్టుదువ్వలేదనా నీగోల! బాగుంది!...'' ఆ మాటమీద పంకజమ్మగారు అన్నది.

*　　*　　*　　*

ఏమిటోలే, తండ్రి ప్రాణం కాబట్టి అల్లాగ గిలగిల కొట్టుకొంటుంది. కాని ఇంతకూ దాని తల్లి ఉంటే ఇల్లాంటి లోపాలు జరిగేవికావు. ఆ రాజమ్మగారికి తోచకపోయింది, లేకపోతే అమెదాని దగ్గరకు రావటానికి ఇష్టం లేదు. రాలేదు అనుకొందాం! పోనీమనకు తోచకూడదూ! మనం దానిదగ్గరకు రోజూ పోతున్నాముగా! అదీ ఒక ఖర్మమే! అని నిట్టూర్పువిడిచింది. ''అప్పుడేమైందినాన్నా. అక్కయ్య తలలో పేలు పడితే ఏం జేశారూ?'' అని సుశీ అడిగింది. మళ్ళీ నేను చెప్పాను ఇల్లాగ.

*　　*　　*　　*

ఆపేలు తలలోనుంచి పాకి పరుపుపైన యథేచ్ఛగా తిరుగుతూ, 'జ్వర' పీడనవల్ల పోగా మిగిలిపోయిన రక్తాన్ని తాగుతున్నాయి.

పిల్ల పేలవల్ల బాధ పడుతున్నది. తల అట్టగట్టేసే ఎట్లాగండీ అని నేను అంటే ఆడాక్టర్లలో ఒకాయన కత్తెర

ఒకటి బయటకుతీసి అమ్మాయి వెంట్రుకలన్నీ, కత్తెరలుగా పట్టుకొని కత్తిరించాడు. పట్టు కుచ్చులలాగ ఉన్న అమ్మాయి వేణి బిరుసెక్కి జడలు గట్టి గణాచారికి ఉన్నట్టుగా ఉంది. ఈ కత్తిరించటం అమ్మాయికి తెలియదు. అది అప్పుడు మత్తుగా ఉంది. ఆతరువాత ఆ కురచ కురులను నేను దువ్వెనతో దువ్వి ఆ ఉన్న పేలను చాలా వరకు చంపేశాను. మత్తుపోయిన తరువాత అమ్మాయి చేత్తో తలతడివి చూచుకొని బిక్కముఖంపెట్టి "మామయ్యా, నాజుట్టు అంతా ఏమైంది?" అని అడిగింది. పేలు పడితే కత్తిరించాము అమ్మా అన్నాను. ఆమాట విని దిగులు ముఖంతో ఏదో పెద్దవిలువైన వస్తువును పోగొట్టుకొన్న దానివలె చూస్తూ అడిగింది రుక్కు "మామయ్యా జుట్టు అంతా కత్తిరించావే! నేను పూలు ఎల్లా పెట్టుకొనేది?" తల్లి ఎంత అమాయికంగా అడిగింది!! గుండె దడదడ లాడింది. కడుపులో చల్ల చేసినట్లు అయింది. అమ్మాయి మళ్ళీ అన్నది "ఇక నేను పూలుపెట్టుకొనే వద్దా?"

తల్లీ జుట్టు మళ్ళీనిమిషంలోకి వస్తుంది. ఎందుకమ్మా అంత దిగులు పడతావూ?అని అన్నాను నేను. పదిమంది కలిసి ఒక్క నిస్సహాయకు గొప్ప అన్యాయం చేస్తే, ఆమె ఏవిధంగా దీనవదనయై ఉంటుందో, అల్లాగే అమ్మాయీ నలుగురి వంకా, దిగులుతో జాలిగా నాకింత అన్యాయం చేస్తారా అన్నట్లు చూచింది.

ఒక్క పువ్వు అయినా మిగల్చకుండా, అన్నిపూలు కోసుకొంటే, అందమైన పూలు పోగొట్టుకొని మల్లికాలత బోసిపోయి, ఎంత దిగాలపడి చూస్తుందో, తాగుదామని ముందు పెట్టుకొన్న పాలను హఠాత్తుగా పిల్లివచ్చి తాగేస్తే పిల్లవాడు ఎంత దిగాలపడి చూస్తాడో అంత దిగాలపడి చూచింది రుక్కుతల్లి మావంక.

అమ్మాయి దొడ్లో చేమంతి మొక్కను ఒకదానిని నాటింది కొన్ని నెలలక్రింద. హేమంతంలో పుష్పించాలిసిన చేమంతి తొందరపడి, పుష్పించే శక్తినంతా వినియోగించి, శరత్తులోనే పుష్పించింది. "ఏమంత తొందర? పుట్టి మునిగి పోయినట్లు అప్పుడే రెక్కలు విప్పుకున్నావు! రుక్కు తల్లి బ్రతికి బట్టగడితే పూలకే తక్కువా?" అంటూ కన్నెర్ర జేసింది దగ్గరలోఉన్న మందార. చేమంతి, క్రింద చూపులు చూస్తూ మ్లాన ముఖంతో. "అయ్యో రుక్కుతల్లి ఇంకేం పూలుపెట్టుకొంటుంది?" హిమాశ్రువు నొక దానిని జారవిడి చింది......అని అంటూ నేను కళ్ళ నీళ్ళు పెట్టుకున్నాను. వెంటనే మాపిన్ని అందుకుంది.

* * * *

......మూడో వారంలోనే రుక్కు చాలా భయపడ్డదట్రా నేను మొదట్లో దాని దగ్గరకు రాలేదు. ఎందుకంటే సుశీ దగ్గరే ఉండి దాని సంగతి చూచేదాన్ని. సుశీకి పది రోజు

లకే జ్వరం తగ్గిపోయిందిగా! అప్పటి నుండి రుక్కు దగ్గరే ఉంటూ వచ్చాను. ఒకరోజున దాని మొగుడు వచ్చాడు. వాణ్ణి చూచేసరికి రుక్కుముఖం ఇంతైంది. కార్యం కాలేదు. మొగుడితో కాపురం చెయ్య లేదన్న మాటే కానిదానికి మొగుడిపైన ఎంతో ప్రేమ. వాడువచ్చి దిగాలపడి నుంచు న్నాడు. రుక్కు వాణ్ణి తన పక్కలో కూచోమని పిలిచిం దిరా, వాడు కూర్చున్న తరవాత ఊహూ చూచిందిరా వాణ్ణి ఇంతింత కళ్ళతో. వాళ్ళు ఏమైనా మాట్లాడు కొం టారు. నేను ఉంటే సిగ్గు పడతారని వాళ్ళను వదిలి నేను కాస్త బయటికి వెళ్ళాను పనిమీద వెళ్ళినట్లు. అప్పుడు మీనాన్నా, మామయ్యా కూడా అక్కడ లేరు. పాపం వాళ్ళేదో మాట్లాడుకొన్నారు. చివరకు వాడు వెడుతూ ఉంటే రుక్కు వాడిని దీనంగా చూస్తూ నమస్కారం చేసి "బావా, మళ్ళీ నాలుగు రోజులలో రా, స్కూలుకు సెలవు పెట్టి. నాకు ఏమీఘరవాలేదు. జ్వరం తగ్గుతుంది. నీవేమీ దిగులు పడబోకు" అని చెప్పింది.

అంత జ్వరంలోనూకూడా అది ఎంతో తెలివిగా ఉం డేది. ఎప్పుడైనా పిల్లలుదాన్ని చూడటానికి వస్తే వాళ్ళను, పేరు పేరునా పలకరించేడి. రాఘాయ్యను చూచి నవ్వి "నాయినా అప్పుడే తిరుగుతున్నావా? నాతండ్రి! ఎంత జబ్బు పడి బ్రతికావురా!" అని వాడిని దగ్గరకు పిలిచి ముద్దుపెట్టు

కొని పంపేది. శాస్త్రినిపిలిచి "అన్నంతిన్నావురా నాయినా ఏమి వేసుకు తిన్నావూ ?" అని ఏవో ప్రశ్నలు అడిగి, వాడి ముద్దుమాటలు విని సంతోషించేది. పసిదాన్ని విజయను ఒక్కసారి ముద్దుపెట్టుకొని ఆడుకో పోఅమ్మా అని పంపేది.

ఎంతో నీరసించి పోయింది ఆహారం లేక. మధ్యాహ్నం పన్నెండుగంటలకు కాస్త బత్తాయిరసమో బార్లీ నీళ్ళో తాగించేదాన్ని. దానికి ఇచ్చే ఆహారం అంతే. బిడ్డ ఏమో చెప్పలేనిబాధ పడ్డది. నేను విసిరే దాన్ని. మంచు గడ్డ ముక్కతో తుడిచేదాన్ని. మిగలిన పనులన్నీ వాళ్ళ మామయ్యే చూచుకొనేవాడు.

ఒకరోజున ఏమైంది అనుకొన్నారు. నేను ఒక్క దాన్నే కనిపెట్టుకు కూర్చుని మంచు గడ్డతో దాని వళ్ళు తుడుస్తున్నాను. అప్పుడు అది తెలివిగానే ఉంది. "ఎంత సేపని తుడుస్తావు బామ్మా? పొద్దస్తమానం ఇల్లాగ మంచు గడ్డ నానెత్తిన పెడితే జ్వరం తగ్గుతుందా ? ఎందుకొచ్చిన అవస్థ ఊరుకో బాఅమ్మా, లాభంలేదు" అన్నది నీరసించిన గొంతుకతో. నాకు వళ్ళు ఝల్లుమన్నది. ఏమిరా బిడ్డ ఇల్లాగ అంటుందీ అనుకొని పైకిమటుకు "తల్లీ అల్లాగ అనుకోకు. తప్పకజ్వరం నయమౌతుంది. కాస్త బాధ పడాలె. తప్పదు. ఏం జేస్తాము" అన్నాను నేను గద్గదస్వరంతో. "మూడో వారం తగ్గవద్దు బామ్మా! పైగా నాకు ఏమో

నియూ కూడా వచ్చిందామె! ఇది నయమవుతుందా బామ్మా!'' అన్నది వణకుతున్న గొంతుకతో.

అది అసలు గుండె నిబ్బరంగల పిల్ల. అటు వంటిది అల్లాగ మాట్లాడుతూఉండే!! పైగా దాని స్వరము బాగా హీన పడ్డది. నాకుదుఃఖం ఆగలేదు. నేనే ఏడిస్తే అది మరీ అధైర్య పడుతుందని శివుడు హాలాహలాన్ని మింగినట్లు, దుఃఖాన్ని మింగి ఊరుకొన్నాను.

అమ్మా తప్పక నయమవుతుంది. నేనుజ్యోతిష్కుణ్ణి కూడా అడిగాను. ఇది రాహు దశట! ఇంకా పదిరోజులు ఉందట ఈపదిరోజులు గడచిన తరువాత, నీకు ఆరోగ్యం కలిగి హాయిగా ఉంటావు. ఏమి భయం లేదు తల్లీ అని ధైర్యం చెప్పాను.

రుక్కుకు నామాటల యందు విశ్వాసం కలిగింది. తృప్తిపడ్డట్టుచూచింది. నేను ముఖం మీదకు వంగి బిడ్డను మనసార ముద్దెట్టుకొన్నాను. రుక్కు నన్ను కౌగలించుకొని పుల్లాగ ఉన్న తన రెండుచేతులనూ నా మెడకు చుట్టేసి ''ఎప్పుడు నయమవుతుంది బామ్మా! ఎప్పుడు ఇంత చారూ అన్నంతింటాను, బామ్మా?'' అని అడిగింది. అమ్మకుచారూ అన్నం పెట్టే భాగ్యమునాకు ఉందా అని భయం వేసింది. గుండెల్లో దడ పుట్టింది. అమ్మకు ఇంత చారూ అన్నం పెట్ట లేక పోతానా? వాళ్ళ మామయ్య మంచి మందు ఇస్తు

న్నాడు. వాడిది అమృత హస్తం! అనుకొని నీకేం భయం లేదు తల్లీ. కాకపోతే నాలుగు రోజులు బాధ పడతావు. అంతే. అని మళ్ళీ ధైర్యం చెప్పాను. చెప్పాను కాని నాకు ధైర్యం చాలలేదు. ఆపళంగా దొడ్లోకి వెళ్ళి కాసేపు హృదయ భారం తీర్చుకొన్నాను దుఃఖపడి. అయినా దాన్ని మహాబాధ పెట్టారు డాక్టర్లు గంటకో ఇన్ జెక్షను ఇచ్చి!— అని ఆవిడ కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొన్నది. నేను ఇల్లాగ చెప్పాను.

*   *   *   *   *

......మరీబాగుంది! వాళ్ళు మటుకుదాన్ని బాధపెట్టాలని పెట్టారా? తొందరగా జబ్బునయం కావాలనే ఇన్ జక్షన్ ఇచ్చారు. కానిచూశావ్వా, మూడోవారంలో అయిదారు రోజులు గడచినతరువాత అది సరిగా మాట్లాడలేదు. ఆ రోజున నీవు నన్ను కూర్చోబెట్టి బైట కెళ్ళావో, అప్పుడే నేను కనిపెట్టాను. అది ఏమి తెలివిగాలేదు. నేను దగ్గరే ఉన్నా నన్ను గుర్తించక "అమ్మా, అమ్మా ఎందుకే ఏడుస్తావూ?" అంటూ, అక్కడ ఎవరో ఉన్నట్లు కౌగలించుకోబోయింది. లేచి నేను పట్టుకొని పడుకోబెట్టి ఏమిటేఅమ్మా అంటే, "అమ్మవచ్చింది నాన్నా! ఇక్కడే కూర్చుందిగా అమ్మ ఇందాకటినుంచీ" అన్నది. దాన్ని మాట్లాడిస్తే ఆ యాసం వస్తుందని, సరేలే కళ్ళుమూసుకొని పడుకోమని దానితో అన్నాను.

ఇంతలో డాక్టర్లువచ్చి, దానిని పరీక్ష చేసి, మరో ఇన్‌జక్షన్ ఇచ్చారు. వాళ్ళు వెళుతూ ఉంటే నేను అభివందనం చేశాను. వాళ్ళు నావీపుపైన తట్టి "భయపడకు ధైర్యంగా ఉండు" అని చెప్పి వెళ్ళి పోయినారు. వాళ్ళతో మాట్లాడుతూ సత్యంకూడా వెళ్ళాడు.

ఇంతలో అక్కడికి సత్యం భార్య వచ్చింది. వచ్చి అమ్మాయికి రెండు మూడు గజాల దూరంలో గుమ్మంలో నుంచుని పిల్లను చూచి వెళ్ళి పోయింది. రుక్కు నావంక చూచి "చూచావా నాన్నా! అత్తయ్య ఒక్కసారి అయినా నాదగ్గరకు రాదు! ఈగదిలోకి కాలుపెట్టదు. ఎప్పుడైనా వచ్చినా అంత దూరాన గుమ్మంలో నుంచుని చూచి పోతుంది. ఒక్కమాట అయినా మాట్లాడదు" అన్నది జాలిగా.

పోనీలే అమ్మా ఆవిడ రాకపోతే నీకేం తక్కువతల్లి. నేను ఉన్నాను. మామయ్య ఉన్నాడు. బాలమ్మఉంది. ఆవిడ రాకపోతే నీకు జరగందిఏముంది? అన్నాను.

"బామ్మ సరేసరి. చూస్తున్నావుగా! కొరకొర లాడుతుంది. నన్ను జూస్తే అంతకోపం ఎందుకూ ఆవిడకూ? నేనేం పాపం జేశాసూ?" అన్నది రుక్కు.

నువ్వేమి పాపం చేయలేదేతల్లీ. ఆవిడ స్వభావమే అల్లాంటిది. నీకు తెలుసుగా అమ్మా అన్నాను. అమ్మాయీ తల ఊపింది. "మామయ్య ఏడి నాన్నా" అన్నది. 'డాక్టర్లతో వెళ్ళాడమ్మా వాళ్ళను పంపించి వస్తాడు' అన్నాను.

ఇంతలోకే వాడూవచ్చాడు. వాడు వచ్చే సరికిమళ్ళీ దానికి తెలివి పోయింది. అది ఏదో గొణకటం మొదలు పెట్టింది. నేను దానిమీదికి వంగి "ఏమిటి తల్లీ అంటావు?" అన్నాను. ఆప్రశ్నకుజవాబు చెప్పక అది "ఇతరదైవముల అనేకీర్తన పాడింది, ఈజ్వరం ఏమిటి! ఈపాట ఏమిటి! ఏమిటే తల్లి! పాడతావేమిటే అమ్మా అంటే అది వినిపించుకోలేదు. మన స్పృహలోలేదు.

నేను గుడ్లనీళ్లు త్రిప్పి సత్యంవంక చూశాను. వాడు దాని దగ్గరకువచ్చి, అమ్మాయిపైకి వంగి ఏమిటేరుక్కూ? అని అడిగాడు. అదొ వాణ్ని జాలి కళ్ళతో చూచి "అమ్మా ఎంతసేపు అయిందే నీవు వచ్చి! రా! నాపక్కన కూర్చో, ఎందుకే అమ్మా విచారంగాఉన్నావు?"అని అనటం సాగించింది.

అప్పుడు సత్యం దానిమీదచెయ్యివేసి "అమ్మాయీ రుక్కూ నేనమ్మా మామయ్యను అన్నాడు. రుక్కు, బలవంతం మీద కళ్లు తెరిచిచూచి "మామయ్యా వేనా! రా మామయ్యా. మామామయ్య ఎంతో మంచివాడు! మామయ్యా నాదుఃఖాన్ని దాచుకొంటానికి చోటు కనపడకుండా ఉందిమామయ్యా! ఇల్లారా"అని వాడిని తన వక్షానికి అదుముకొని పెద్దగాఏడ్చింది. అంతపెద్దగా అమ్మాయి ఎప్పుడూ ఏడ్వలేదు. ఇంత జ్వరంలోనూ! "నీవు మంచి

వాడవు మామయ్యా. నీఅంత మంచిమామయ్య దొరకటం నాఅదృష్టం! నాకు జ్వరం పోయింది మామయ్యా! ఎంత హాయిగా ఉన్నానో చూస్తూ. మామయ్యా, ఇందాక అమ్మతో చెప్పాను నీవు మంచి మందు ఇచ్చి నయం జేశావని. అమ్మ సంతోషించింది. మామయ్యమాట ఎప్పుడూ విను అమ్మా. మామయ్య మనస్సుకు ఎప్పుడూ కష్టం కలిగించకు. మామయ్యకు సౌఖ్యం కలిగే పనిచెయ్యి, అన్నది. నేను ఏమన్నా నీకు కష్టం కలిగించానా ఎప్పుడైనా? అల్లా గయితే క్షమించు మామయ్యా'' అని దణ్ణం పెట్టింది నీరసంగా చూస్తూ.

ఆరోజున హఠాత్తుగా వాన వచ్చింది. చలిగాలి కూడా వస్తున్నది. అందుకని నేను లేచి కిటికీ తలుపులు వేయ బోయాను. రుక్కు మళ్ళీ అన్నది. ''మామయ్యా ఆతలుపులు వేయవద్దను. ఆ తలుపులు వేస్తే అమ్మ ఎట్లా వస్తుందీ? మామయ్యా. మా అమ్మ నీకూ అమ్మే కదు మామయ్యా?'' అన్నది.

సత్యం ఇంతవరకూ ఎట్లాగో బిగబట్ట గలిగాడు తన దుఃఖాన్ని. ''మాఅమ్మ నీకూ అమ్మేకదూ?'' అన్నమాట విని ఒక్కపెట్టున ఏడ్చాడు. నాయినా సత్యం ఏమిట్రా ఈ మాటలూ అన్నాను నేను. ''ఏముంది! సంధి పుట్టింది'' అని వాడు వెక్కివెక్కి ఏడ్చాడు—ఆరోజుననుంచీ పిల్ల మన

లోకంలో లేదు. స్పృహ లేదు. ఏవో పిచ్చి పాటలు పాడటం మొదలు పెట్టింది. ఒకప్పుడు దాని గొడవలో అది ఉండేది. మరొకప్పుడు చక్కగా తెలివిగా ఉండి, మన ప్రశ్నలకు సరి అయిన సమాధానం చెప్పేది. ఆరోజునుంచీ అయోమయం......

నేను చెప్పటం ఆపేశాను. పిల్లలు బిత్తర పోయి వింటున్నారేగాని, ప్రశ్నలు అడగటం మానేశారు. సుశీ మటుకు ఒక్క ప్రశ్న అడిగింది. అక్కయ్యకు జబ్బు ఎక్కువైన తరువాత బావ మళ్ళీ రాలేదా అని. దానికి జవాబు నేనే చెప్పాను. "అప్పుడు సరిగ్గా సెప్టెంబరు పరీక్షరోజులు రుక్కుకు జబ్బుగా ఉందని వ్రాస్తే, పరీక్షలు పాడై పోతవని మొదట్లో నేనే వ్రాయలేదు. కాని దానికి సంధి పుట్టినతరువాత వ్రాశాను. కాని అతడు అప్పటికే తండ్రికి జబ్బుగా ఉంటే స్వగ్రామం వెళ్ళాడు. నాడుత్తరం అతడు చూడలేదు" ఆతరువాత నేను ఊరుకొన్నాను. వెంటనే పంకజమ్మగారు ఇల్లా అన్నది.

*   *   *   *

......ఆసంధి ప్రారంభమైన రోజునుంచీ ప్రొద్దున పదకొండు గంటలకు, పోష్టుమన్ వచ్చే వేళకు అంది తెలివి తెచ్చుకొని "మామయ్యా నాకేమైనా ఉత్తరంవచ్చిందా?" అని అడుగుతుండేది. లేదమ్మా అనేవాళ్ళం. అది చిన్న

బుచ్చుకొని మళ్ళీమత్తుగా పడుకొనేది. ఆఉత్తరం ఏమిటో ఎవరికీ అర్థంకాలేదు. రోజూ ఇదేపఠన. ఎవరి దగ్గరనుంచీ నీకు ఉత్తరం రావాలమ్మా? నీవు ఎవరివద్దనుంచి ఉత్తరం వస్తుందని నిరీక్షిస్తునావు? అంటే మాట్లాడదు. ఉత్తరం రాలేదు అన్నప్పుడుమాత్రం పరివేదనపొంది. ముఖం ఇంత చేసుకొని పడుకొనేది. మధ్యమధ్య ''ఉత్తరంవస్తుంది. రేపు అయినా తప్పక వస్తుంది'' అంటూ ఉండేది. మర్నాడు మళ్ళీ ఉత్తరం రాలేదు అనే వాళ్ళం.

ఎడారిలో నీటికోసం తిరిగి తిరిగి నీరు దొరక్క ఇంక ప్రాణాలు నిలవ్వు అని తెలుసుకొన్న, బాటసారి దిగులుపడి చూచినట్లు చూచింది తల్లి.

దాని బాధ చూడలేక పోయినా నమ్మా. అంటకని నేనే మీనాన్నతో అన్నాను. అబ్బాయీ అది ఉత్తరం అంటున్నది. పోనీ ఎక్కడనుంచి అయినా ఒక ఉత్తరం వస్తే దాని కోరిక తీరి, బాధ తగ్గుతుందేమో! మానసికంగా దానికి కొంత శాంతిని ఇచ్చిన వాళ్ళము అవుతాము. దాని స్నేహితురాండ్రకు ఎవ్వారికైనా వ్రాసి దీనిపేర ఒక ఉత్తరం వచ్చేట్లు చూడు అని.

మీనాన్న బందరులో ఉన్న రుక్కు స్నేహితురాలైన 'జయకు' ఈవిషయమై తెలియ పరచి రుక్కుకు ఒక ఉత్తరం వ్రాయమని కోరారు. ఆపిల్ల ఓఉత్తరం వ్రాసింది.

ఆరోజున మళ్ళీ రుక్కు "నాకు ఉత్తరంవచ్చిందా?" అని అడిగినప్పుడు, ఆ. వచ్చిందమ్మా. ఇదిగో అనిఉత్తరం ఇచ్చాము. ఎక్కడనుంచి అనిఅడిగింది. నీ స్నేహితురాలు, బందరునుంచి వ్రాసిందమ్మా అన్నాను. అన్నాళ్ళు ఉత్తరం, ఉత్తరం అని అడిగినపిల్ల ఈఉత్తరాన్ని చూచి సంతోషించాలి సిందేనా? ఆఁహఁ. అల్లాగ సంతోషించక దాన్ని దిండు కిందపెట్టేసి నిరుత్సాహంగా చూచింది. కాసేపుఏదో దిగులుగా చూచింది. కాసేపు అయిన తరువాత మళ్ళీ ఏ మనుకొందో ఏమో, దిండు కింద నుంచి ఆ ఉత్తరం తీసి చదువు కొన్నది. ఆఉత్తరంలో జయ ఏవో సంగతులు వ్రాసింది వాళ్ళ చదువులను గురించి, చివర ఏమని వ్రాసిందంటే "నీవుస్కూలు మానివేసి రెండు నెలలైనది. ఈసంవత్సరానికి నీవు చదువు మానాలిసిందే. రోజులు అయిపోయినై"—

ఉత్తరం. చదవటంపూర్తిచేసి, అదివాళ్ళ నాన్నను పిలిచి "ఉత్తరం వచ్చింది నాన్నా రోజులు అయిపోయినైట!" అని ఊరుకొంది. మానాన్న నిశ్చేష్టుడైపోయినాడు. నోటమాట రాలేదు. కాసేపటికి తెప్పరిల్లి, ఆయనరుక్కుపై వంగి ముద్దెట్టుకొని ఏమిటితల్లి ఆమాటలూ! పడుకో అమ్మా అన్నాడు. రుక్కు జాలిగా చూచి "ఇఁహఁ పడుకుంటా నాన్నా" అన్నది......ఆవిడచెప్పలేక పోతే నేనుచెప్తాను ఆపై సంగతులు?

* * * *

......ఆనాటినుంచీ పిల్ల మన లోకంలో లేదు. ఏవో పిచ్చి పాటలు పాడటం మొదలు పెట్టింది. అమ్మాయికి కష్టపడి ఆరేండ్లు సంగీతవిద్య చెప్పించాను. ఎన్నో కృతులు వచ్చు. దాని నోటికివచ్చిన కృతి అల్లా పాడేది. ఎవరేమన్నా విని పించు కోదు. మన వంక చూడదు. ఏదో వింత లోకాల్లోకి చూస్తున్నట్లుండేది.

ఈసత్యం దాని పక్కను వదలలేదు. రాత్రింబవళ్ళు దానిదగ్గరే ఉండేవాడు. నిద్రాహారాలుమానాడు. నేనైనా తినేవాణ్ని కాని వాడుబొత్తిగా ఎంగిలిపడటం మానేశాడు. ఇదేమిట్రా నాయినా అంటే కసరు కొనేవాడు. వాడిఅత్త గారు మటుకు ఇదంతా చూచి చాలా కష్టపడ్డది. వాడికి జబ్బుచేస్తుందని ఆమె భయము. ఆవిడ అనేక విధాలచెప్పి చూచింది. కాస్తవిశ్రాంతి పుచ్చుకో. రాత్రిళ్ళు కాస్త నిద్ర పో, దాన్నికనిపెట్టి చూసేందుకు మనుష్యులు లేరుగనకనా? ఎవరోఒకరుఉంటారు. లేకపోతేమటుకు ప్రాణంమీదికి తెచ్చు కొంటావాఏమిటి? అంటూ ఏమేమో చెప్పింది. వాడు విన లేదు. "ఎంతమందిఉంటే ఏమమ్మా నేనుండక పోతే! అది ఎప్పుడు పిలుస్తుందో! సమయానికి నేను ఉండొద్దూ" అంటూ ఏమేమో అన్నాడు.

రాత్రిళ్లు దానిమంచంపైన ఒక ప్రక్కన తల ఆనించి కాస్తకునికేవాడు. నేను మేలుకొని ఉండే వాడిని. వాడు మేలుకొని కూర్చున్నప్పుడు నేను మరో ప్రక్కన అల్లాగే మంచంపైన తల ఆనించే వాడిని. దానికి ఎప్పుడో మెలకువ వచ్చి మామయ్యా? అనేది. వాడు అమ్మా అనేవాడు. అంతే. మళ్ళీ కళ్లు మూసుకొని పడుకొనేది.

ఈస్థితి రాజమ్మగారికి పునః క్లేశము కలిగించింది. ఆమె ఎంత చెప్పినా వీడు వినక దాని మంచానికి అతుక్కు పోయినాడు.

ఈస్థితినిజూచి రాజమ్మ హడిలి పోయింది. కూతురు మంగళ సూత్రాన్ని పట్టుకొని కళ్ళను అద్దుకొన్నది. అప్పుడే రుక్కును చూడటానికి వచ్చిన సుందరమ్మతో అన్నది. "అల్లుడు మంచానికి అంటుకు పోయినాడు. అమ్మాయి అదృష్టం ఎల్లాగుఉన్నదో! ఒక్కగాని ఒక్కపిల్ల! ఏరికోరి తెచ్చు కొన్నామమ్మా ఈ సంబంధం! ఏదో మొగుడూ పెండ్లామూ చిలకా గోరింకలలాగ ఉంటారను కొన్నాను. వాళ్ళ అక్కయ్య ఉన్నన్నాళ్ళూ అదోగోల! అదరిద్రం వది లితే మరో దరిద్రంచుట్టుకొన్నది! ఈదరిద్రం ఎప్పుడువదులు తుందో! నాపిల్ల ఎప్పుడు సుఖపడుతుందో! నిద్రాహారాలు లేకుండా చేస్తున్నాడు ఆపిల్లకు. లోకంలో ఎంత మందికి లేరమ్మా మేనకోడళ్ళు! అవ్వ! అందరూ ఇల్లాగ చేస్తు

న్నారా మేనకోడళ్లు! అవ్వ! అందరూ ఇల్లాగే చేస్తున్నారా మేనకోడళ్ళకు. ఇది ఇట్లాగే ఇంకో పదిరోజులు మంచంలో ఉన్నదా ఈయన ప్రాణాలు దక్కవు. ఓయి భగవంతుడా ఈపీడ వదల్చి నాకూతురి కాపురం నిలబెట్టు తండ్రీ అని దైవాన్ని ప్రార్థిస్తున్నాను''.

పక్క గదిలో పిల్ల మంచం పక్కన కూర్చుని, నేను ఈమాటలన్నీ విన్నాను. వళ్ళు మండిపోయింది. ఇంత మాట అన్నదే నాబిడ్డను. నీపవదిలి పోవాలంటుందా! అని ఆపాద మస్తకం భగ్గున మండిపోయింది. ఉత్తర క్షణంలో నావళ్ళు నాకు తెలియలేదు. గొంతు పిసికి చంపేస్తాను, ఛండాలపు ముండను అంటూ లేచాను. లేచి ఆమెగారు ఉన్న గదివైపుకు నడుస్తున్నాను చీకట్లో. నాకు అడ్డంగా మాఆవిడ నుంచునిఉంది. ఆమె కళ్ళవెంట నీరు కారుతూ ఉంది. జుట్టుముడి జారి ఉంది. ఆమె తన చెయ్యి నోటికి అడ్డంగా పెట్టుకొంది సంజ్ఞా రూపకంగా. ఆమె మాటలు పలక లేదుకాని నాకు ఆమె చెప్ప దలుచు కొన్నదంతా తెలిసింది. ''పిల్ల ఆస్థితిలో ఉండటం ఏమిటి! ఊరుకోండి ప్రస్తుతంఊరుకోండి పక్కనసత్యంఉన్నాడు. వాడి ఇంట్లో హత్యగాని అల్లరిగాని జరిగితే వాడి కెంత మనః క్లేశము! వాడు పిల్లలను ఎంత ప్రేమగా చూస్తున్నాడు ! వాణ్ణిచూచి అయినా ఊరుకోండి''అని స్పష్టంగాచెప్పినట్లు నాకుతోచింది.

ఎనిమిది నెలల క్రింద పోయిన ఆవిడ ఆరోజున మళ్ళీనాకు సాక్షాత్కరించింది ప్రత్యక్షరూపంతో కలలో కాదు!! నేను వెనక్కు తగ్గాను. రుక్కుతల్లికికూడా కనపడ్డది కామోలు అప్పుడు. అది ''అమ్మా వచ్చావుటే! అమ్మా వచ్చావుటే? వెళ్ళకు; నేను వస్తానుండు'' అని లేవబోయింది. అదెక్కడి బలమో చివాలునలేచి కూర్చున్నది. నేను పరుగెత్తుకెళ్ళి దానిని పట్టుకొని ఎంతో బ్రతిమిలాడిన తరువాత పడుకొంది అమ్మా నన్ను తీసుకెళ్ళవుటే, నేను వస్తానే! అంటూనే...

నేను మాట్లాడలేక ఊరుకొన్నాను. పిల్లలు ఆపై జరిగిన విషయం చెప్పండి అన్నట్లుచూశారు. మాతోపాటు కూర్చున్న స్నేహితులంతా దుఃఖంతో మౌనంగా ఊరుకొన్నారు. మాపిన్ని చెప్పింది ఆ తరువాత.

*   *   *   *

......ఆస్థితిలోనే ఉందమ్మా పిల్ల. రోగం తిరుగు ముఖం పెట్టలేదు. డాక్టర్లు మందులు ఇయ్యటం మానేసి ఇంజెక్షనులు ఇయ్యటం సాగించారు. రుక్కు మధ్య మధ్య కొంచెం పిచ్చిగా మాట్లాడినా, చాలాసేపు తెలివిగానే ఉండేది. ఎవరైనావస్తే గుర్తించేది, చక్కగా మాట్లాడేది. ఇరవై ఒక్కరోజుదాకా ఇట్లాగే ఉంటుందీ, అప్పుడు ఏదో క్రైసిస్ వస్తుందీ! దాని తరువాత కులాసా ఇస్తుందన్నారు డాక్టర్లు.

సత్యం ఇరవై లంకణాలు చేసిన వాడిలాగా పీక్కుపోయినాడు. మంచానికి అతుక్కుపోయినాడు. పాపం వాడ్ని చూస్తే నాకు జాలివేసింది. వాడు చూపిన ప్రేమను భగవంతుడు మెచ్చుతాడు. ఆదయామయుడు ఈతల్లిలేని బిడ్డను తప్పక రక్షిస్తాడు అనుకొన్నాను. ప్రార్థనలు పని చేస్తయ్యి అని అనుకొని మేమంతా ప్రార్థించాము. సత్యం ఈ ఇరవై రోజులు నిరాహారుడై, ఘోర తపస్సు చేశాడు. ఈ తపస్సు ఫలిస్తుంది అనుకొన్నాను.

రుక్కు అయినా మళ్ళీ అధైర్య పడలేదు. నేనే అధైర్యపడి ఒకరోజున కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొంటూఉంటే, రుక్కుతల్లి నన్ను దగ్గరకు తీసికొని, మీద చేతులువేసి, ముఖం ముఖానికి ఆనించి, ''ఇంకా ఏడుస్తా వెందుకు బావా! నాకు జ్వరం నయమైంది. ఇంకా బాధలేదు'' అన్నది. దానికిట్లా తోచింది కామాలు! ఈమాటలు విని బంగారు తల్లి చెక్కిళ్ళనుదువ్వి ముద్దుపెట్టుకొన్నాను, అదినవ్వుతూ ఊరుకొంది.

అంత జబ్బులోకూడా అది రోజుకు ఒకసారి పిలిచి, చెక్కిళ్లు దువ్వి ''నాయినా అమ్మఆజ్ఞను నేను నెరవేర్చాను అమ్మ నాపై పెట్టిన భారాన్ని నేను నిర్వహించాను. నిన్ను బ్రతికించుకొన్నాను దేవిని ప్రార్థించి''అనేది. రోజుకు ఒక్కసారైనా పిల్లలను పిలిపించిచూశేది ముఖ్యంగా రాధాయను చూస్తున్నప్పుడు దాని ముఖంలో తృప్తీ ఆనందమూ తాండవిస్తూఉండేవి తన ప్రార్థనల బలంతో భర్తను బ్రదికించు

కొనిన సావిత్రి కళ్ళల్లోని తేజస్సు వంటిదే రుక్కు కళ్ళల్లో ప్రకాశించేది. అంత జబ్బులోనూ అది వాడిమీద పంచ ప్రాణాలు పెట్టుకొనేవుంది...అని ఆవిడ అనగానే సత్యానికి ఒక విషయం జ్ఞాపకం వచ్చి ఇల్లా చెప్పాడు.

*　　*　　*　　*

......రుక్కు రాధాయను అతంగా ప్రేమించటానికి కారణం మీకు తెలుసో తెలియదో నాకు బాగా తెలుసు. ఒక రోజున అదే నాకు చెప్పింది. అది నాతో ఇట్లా చెప్పింది. ''మామయ్యా మీకు ఎవ్వరికీ తెలియదు. అమ్మ బాగా తెలివిగానే ఉండంగానే నన్ను పిలిచి నాకు కొన్ని విషయాలు చెప్పింది. రుక్కు-తల్లీ నామాటలు విను. నీతల్లి చెప్పే ఆఖరు సందేశం ఇది. బిడ్డలపైన ప్రేమ చూపగలది స్త్రీయేగాని పురుషుడు కాడు. మగవాళ్ళల్లా ఇంత సంపాయించగలరు. అంతే! బిడ్డలను ప్రేమతో పెంచ టానికి స్త్రీయే కావలె. స్త్రీచేసిన త్యాగం పురుషుడు ఎప్పుడూ చేయలేడు. స్త్రీచూపగల ఓర్పు, సహనము పురుషుడికి తల్లక్రిందుగా తపస్సు చేసినారాదు. స్త్రీ ప్రేమస్వరూపిణి. తల్లీ, నీవు అల్లాంటి స్త్రీవికావలె రెండో సంగతి. శాస్త్రీ షాపా, సుశీలా విషయమై నాకు దిగులు లేదు. కారణం ఏమో చెప్పలేను. వీడు కడగొట్టువాడు కావటం చేతనో నాప్రాణా లన్నీ వీడిమీదే ఉన్నాయి. వీడిని కనిపెట్టే

భారము ప్రత్యేకంగా ఒకరిపైన పెట్టాలని నాకు తోస్తున్నది. అది భగవత్ప్రేరితము అనుకుంటా.

మీ తాతయ్య అంటూ ఉండేవాడు. "మన వంశంలో తరతరాలనుంచి ఒక్క కుటుంబమే ఉంటూ ఉన్నది. ఈ కుటుంబం రెండు కుదుళ్ళుగా ఉన్నది ఎప్పుడూ లేదు, కాంతం నీకడుపు ఫలించి ఒక కుదురు రెండు కుదుళ్ళు అయితే నేనూ చనిపోయిన మీ అత్తయ్యా సంతోషిస్తాము. పైతరాల వాళ్ళు కూడా సంతోషిస్తారు" అని.

నేనూ శ్రీకృష్ణభగవానుణ్ణి ప్రార్థించాను ఈకోరికను తీర్చుమని. అదాయాసింధువు, నా ప్రార్థనలను అంగీకరించి నాకు ఈబిడ్డను, ఈరాధా కృష్ణుడ్ని ఇచ్చాడు. ఈబిడ్డ ఈ విధంగా పరప్రాసాద లబ్ధుడు. మన వంశాన్ని వృద్ధిచేయటానికై పుట్టాడు. అందుకని కూడా వీడిమీద నాకుప్రత్యేక మమకారం ఏర్పడ్డది. తల్లీ వీడ్ని గురించే నేను ప్రస్తుతం ఆలోచిస్తున్నాను. పిల్లల్లో కల్లా పెద్ద దానవ్వూ, గుండె నిబ్బరం కలదానవ్వూ, కాబట్టి వీడ్ని నీకు అప్పగిస్తున్నాను. వీడిని నీవు పెంచి పెద్దచెయ్యాలె. వీడ్ని నీచేతుల్లో పెడితే నాప్రాణం నిశ్చింతంగా పోతుంది" అన్నది. నేను అశ్రువులతో ఆమె పాదాలు తడిపి పిల్లవాడ్ని తీసుకొన్నాను".

ఇల్లా చెప్పింది రుక్కు...అని రుక్కు చెప్పిన మాటలన్ని మాకు చెప్పి సత్యాంతల వంచుకొన్నాడు—అప్పుడు డాక్టరుగారు పిల్లలను చూస్తూ ఇల్లా చెప్పుకొచ్చాడు.

......అందుకనే వాడికి అంత చాకిరీ చేసింది తనఆరోగ్యం సంగతి ఏమీ ఆలోచించకుండా. జబ్బు చేయదు అల్లాగ నిద్రాహారాలు మానితే!! చేసింది. పోనీ ఏదో మామూలుగా పోరాదు!! మొండి కేసింది. అంత కంతకు ఎక్కువైంది. అయితే ఒకటి రెండు పనులు జరగక పోయి నట్లు అయితే ఎట్లా ఉండేదో అనిపిస్తుంది. మొదటిది టైఫాయిడ్ పేషంటుకు సేవ చేస్తున్నది. కాబట్టి దానికి యాంటీ టైఫాయిడ్ ఇన్ జెక్షన్ ఇవ్వాలిసింది. సత్యం పాపం ఇద్దామనుకుంటూ ఉండగానే జ్వరము తరుము కొచ్చింది! ఏం జేస్తాము! అదిఒకటి.

రెండోది రామారావు డాక్టరుగారు క్వైనైన్ పెద్ద డోసు ఇయ్యటం కూడా పొరపాటే!! ఇంతకూ విధి తరుము కొచ్చింది! ఎవ్వరినీ ఏమంటానికీ వీలు లేదు'' అని ఊరు కొన్నాడు. పంకజమ్మగారు ఇల్లాగ అన్నది.

* * * *

......ఇందులో ఎవ్వరి బాధ్యతా లేదు. ఎవ్వరు చేసింది ఏమీలేదు. ఏదో అనుకొంటాం తెలియక!! క్వైనైన్ ఇస్తే మటుకు అంత ఎక్కువ కావాలని ఉందా? అసలు విషయం మీకెవ్వరికీ తెలియదు. మీకు చెప్పలేదు; ఎందుకంటే తెలిసినా మీరు చేసేది ఏమీ లేదుకాబట్టి! ఏమిటో ఇప్పుడు చెపుతాను వినండి.

* * * *

ఒక రోజున రాధాయకు ఎక్కువగా జబ్బు చేస్తే రుక్కు దేవిని ప్రార్థించింది అన్నాను జ్ఞాపకం. ఆ ప్రార్థన ఏమిటో మీకు తెలియదు.

రుక్కు ఆరోజున అదుర్దాగా పరుగెత్తుతూ ఉంటే, నేను ఆశ్చర్యపోయినాను. దీనికి ఎంత విశ్వాసం ఉందమ్మా దేవిలోనూ అని. అయినా దేవికి ఏమి మొక్కు కుంటుందో, ఏది కానుకగా ఇస్తానంటుందో విందామని నేను తలుపు దగ్గరే పొంచునివిన్నాను. తలనీలాలు ఇస్తుందను కొన్నాను. లేకపోతే తన ఒంటిమీద సొమ్ము అంతా ఇస్తాను అంటే. అనవచ్చు ననుకొన్నాను. రుక్కు సాహసంచేసి ఇల్లా ప్రార్థించింది. "తల్లీ నేను శుక్రవారపు పూజలుచేసి తమ్ముడికి ఆరోగ్యం ఇయ్యమని ప్రార్థించాను! శనివారాలు ఉంటా నన్నాను! వెంకటేశ్వర నీలాలు ఇస్తానన్నాను. నా సొమ్ము అంతా నీ సేవకై వినియోగిస్తానన్నాను! బంగారపు దేవీ విగ్రహాలను ముత్తయిదులకు దానం ఇస్తానన్నాను! నీకు కృపకలుగలేదు. ఇవి ఏవీ నీకు ప్రీతి అయినవి కావు కాబోలు! నిరంతర పూజలచే పవిత్రమైన ఈ దేహాన్ని, నీకే అంకితమైన నా హృదయాన్ని, కూడా అర్పిస్తున్నాను. దేవీ నా ప్రాణాలు తీసుకో. తమ్ముణ్ని బ్రతికించు! నా తమ్ముణ్ని బ్రతికించు దానికి ప్రతిగా నా ప్రాణం ఇస్తాను! నా త్యాగాన్ని స్వీకరించు" అని ఇల్లాగ ప్రార్థించింది.

ఇదంతా నేను విన్నాను. అప్పుడు దాన్ని నేను వారించలేక పోయినాను. ఏం జేసేది ఊరుకొన్నాను. దేవి కరుణామయి కదా, ఇంత కఠోర మైన త్యాగాన్ని స్వీకరించదు. రాధాయను బ్రతికించి అంత త్యాగాన్ని చేయటానికి సాహసించిన తన భక్తురాలికి దీవసలు ఇస్తుందనుకొన్నాను.

ఇంకో సంగతికూడా ఉన్నది. ఒక రోజున రాత్రి ఒంటి గంట ప్రాంతాల రుక్కు నన్ను దగ్గరకు పిలిచి. ఇల్లా అన్నది. "పిన్నిగారూ నాకు ఉత్తరం వచ్చింది. నేను వెడతాను మా అమ్మ దగ్గరకు. దేవి ఆజ్ఞ అయింది" అన్నది. నేను కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకొని అమ్మా అల్లా అనబోకు తప్పు. అధైర్యపడకు. నీకు వచ్చిన భయం ఏమీ లేదు. మీ మామయ్య నిన్ను వెయ్యి కళ్ళతో కనిపెడుతున్నాడు. ఇద్దరు డాక్టర్లచేత మందు ఇప్పిస్తున్నాడు. భయం లేదమ్మా అన్నాను.

రుక్కు నామాట విన్నట్లే లేదు. అది మళ్ళీ ఇట్లా అన్నది. "పిన్నిగారూ, మామయ్యకు నా మీద ఇంత ప్రేమ ఎందుకో తెసుసా ? మా నాన్నకు తెలుసు. ఏమిటంటే నేను పదిహేను ఏండ్లక్రిందట, నేను మొదటిసారి కళ్లు తెరచి నపుడు. ముందుగా చూచింది మా మామయ్యనే ! నేను తల్లిగర్భంలోనుంచి మా మామయ్య చేతుల్లో పడ్డా

నుట ! అప్పటినుండి మామయ్యకు నామీంద ప్రేమ. నాకు మామయ్యమీద ప్రేమ. నేను పసిగుడ్డుగా ఉన్నపుడే మామయ్య నన్నుఎత్తుకొని ఆడించాడు. నాకు ప్రాణాధార మైన అన్నంతినటం నేర్పింది మామయ్యే ! ఇదీ సంగతి. ఒక్కటే కోరిక ఉందమ్మా మామయ్యను చూస్తూనే పోవాలని ఉంది."

అయ్యో పిచ్చితల్లీ, ఇల్లాంటి మాటలు అనకమ్మా అల్లాగ అనవొచ్చా ? అయితే అల్లాంటి మామయ్యను వదిలిపోవాలని అనుకోవచ్చా ? అన్నాను. "దేవి, ఆజ్ఞ ! నా ప్రాణం కానుకగా ఇచ్చాను!" అన్నది. ఊరుకోతల్లీ దేవి మా ప్రార్థనలుకూడా వింటుంది. మేమంతా ప్రార్థిస్తు న్నాము నీకు ఆరోగ్యం కలగాలని అన్నాను. రుక్కు మళ్ళీ ఇల్లాగ అన్నది.

"నేనుఉంటే మామయ్య ఇంటికి మాటిమాటికివస్తూ ఉంటటంతప్పదు. అమ్మకూడా లేదాయె! ఆముసలమ్మఉన్నా ఒకటే లేకపోయినాఒకటే. ఆవిడ పెద్దది ఏమీ చేయలేదు. ఇహనాకుపురుడొచ్చినా పుణ్యంవచ్చినా ఇక్కడికేరావాలె. మామయ్యఊరుకోడు నేనురాకపోతే. నేనురావటంమామయ్య నాకు సాహాయ్యం చేయటం, ప్రేమ వర్షించటం ఇవన్నీ జరగకమానవు, ఆ రాజమ్మగారు దుఃఖపడకా మానదు ! తద్వారా మా మామయ్య కాపురంలో చెరుగుతూ పెళ్ళాల

మధ్య మనఃస్పర్ధలూ, ముఖ్యం నుమచుకొంటూలు రాజమ్మ గారికి దుఃఖం, ఇవన్నీ వస్తాయి. నేను లేకపోతే ఇవన్నీ ఏవీ ఉండవు. నన్ను చూచినట్లు, ఇతర పిల్లలను మామయ్య చూడడు. చూడవలసిన పరిస్థితులు లేవు. నావలన మామయ్యకు వచ్చే ఇబ్బందులు, ఇతర పిల్లలవలన రావు. వాళ్ళు చుట్టపుచూపుగావచ్చేవాళ్లే! కాబట్టి నేను ఈలోకంలోనుండి వెళ్ళిపోవటం మా మామయ్య భవిష్యత్ జీవిత సౌఖ్యానికి చాలా అవసరం. నన్ను ఇంత ప్రేమగా చూచిన మామయ్య సౌఖ్యానికై నేను పోవటమే మంచిదని తోస్తుంది. దేవి ఆజ్ఞప్రకారం ఎట్లాగో పోవాలిసిందే. ఇది కూడా కలిసొస్తుందని సంతోషిస్తున్నా.''

ఈ మాటలు వింటూంటే నేను ఏమీ అనలేక పోయినాను. ఏమైనా అన్నా అది విని పించుకునేస్థితిలో లేదు. ఈ మాటలుకూడా అది మహదావేశంలో అన్నది గాని మామూలు ధోరణిలో అనలేదు...

అని పంకజమ్మగారు రుక్కు త్యాగాన్ని గురించిన గాధలను చెప్పి ఊరుకొన్నది. పిల్లలు ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఇక చివరకు జబ్బు ఎట్లా పరిణమించిందీ వినాలని ఉన్నట్లు చూపులవల్ల తెలియచేశారు. ఆచివర విషయాలు నేను చెప్పాను.

* * * *

...ఇరవై ఒక రోజునకూడా రుక్కు కొంచెం తెలివిగానే ఉన్నట్లు నాకు తోచింది. ఎందుకంటే ఆరోజు ప్రొద్దుటపూట నాతో అదిసరిగ్గానే మాట్లాడింది. అయితే స్వరంనీరసించి హీనపడ్డది. మాటలు తెలివిగానే ఉన్నాయి. నేను దిగులుగా దాని దగ్గర కూర్చుంటే, అది తన రెండు చేతులు నాపై వేసి బుగ్గకు బుగ్గ ఆనించి కాసేపు అట్లాగే ఉంచింది ఏదో ఆనందం అనుభవిస్తూ.

ఆ తరువాత నాతో చెప్పింది "నాన్నా విజయ్య మామయ్యగారు మద్రాసు వెళ్ళుతూవుంటే ఆయనతో చెప్పాను రాధాయకు బూడ్సులు, కోటూ, నెక్ టై. హాటు తెమ్మని. ఆయన తెస్తానన్నాడు. అయనకు ఇద్దామనే నేను నీ వద్ద పదిరూపాయలు తీసికొన్నాను. ఆయన ఇంకారా లేదు నాన్నా! పది రోజులలో వస్తానన్నాడు! అవన్నీ రాధాయకు తొడిగిచూచి ఆనందించాలని ఉంది నాన్నా! అని చెప్పింది. తల్లి పదిరూపాయలూ, తనకోసం కాక రాధాయకోసం తీసుకొన్నదే అని ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఆ రోజునకూడా పిల్లలను పేరు పేరునా పిలిచి కళ్ళతో చూచింది.

పిల్ల ఇల్లాగ మాట్లాడుతున్నా, డాక్టర్లు ఎందుకో దిగులు ముఖాలతో తిరిగారు, ఎవరు ఏమీ మాట్లాడక, విచారంగా, ఏమిటో, ఎక్కడో, దేన్నో చూస్తూఉన్నట్లు కనిపించారు.

వీరరాఘవస్వామిగారు వచ్చి అభిషేకాలు చేయిస్తే మంచిదన్నారు. వెంటనే ఇద్దరు సద్బ్రాహ్మణులను పిలిపించి కావలసిన వస్తువులు ఇచ్చి శివాలయానికి పంపాను. రామమూర్తిగారు అన్నారు, రమణమహర్షికి తంతి పంపండి ఆయన దీవనలు పంపుతారు అని. ప్రిపెయిడ్ తంతి పంపాము. హరినాథ బాబును ధ్యానించాము. సాయినీ ప్రార్థించాము నా కుమార్తెను రక్షించమని. కన్న కన్న దేవుళ్లకూ మొక్కులు ముడుపులు కట్టాము.

డాక్టరు దక్షిణామూర్తిగారి దగ్గర నవరత్న చింతామణి ఉందని తెలిసింది. అది దివ్యమైన ఆయుర్వేదౌషధము దానికై పంపించి తెప్పించాము.

ఏంరా, ఇది రుక్కుకు వేయమంటావా? ఇంగ్లీషు మందులకూ దీనికి ఏమీ విరోధం లేదు కదా? అని అడిగాను సత్యాన్ని, వాడు మాట్లాడక తల ఊపాడు ఇష్టాన్ని తెలియ పరుస్తూ. నేనే ఆ మందు దాని నాలుకకు కాస్త రాచాను.

ఆ మందు సాయంత్రం మూడుగంటలకు వాడాము. అందరం మౌనంగా ఉన్నాము ఏమిరా భగవంతుడా అని!

ఒక్క రాజమ్మగారు మటుకు ఆ రోజున కూతురుకు తలంటి పోసుకొని, వంటింటి గుమ్మంలో కూర్చుని, తలదువ్వి పూలు పెడుతున్నది.

బ్రాహ్మణులు అభిషేక జలాన్ని తీసుకొని వచ్చి. రుక్కు శిరస్సుపై చల్లి, దీవించి ప్రసాదం కూడా అక్కడ పెట్టిపోయినారు. రమణ మహర్షి దీవనలు ఎందుచేతనో రాలేదు. వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణగారు వచ్చారు. వారు కుంభకోణంలో ఉన్న ఒక గురువుగారి శిష్యులట! వారు చాలా సత్పురుషులు. నవనీత హృదయులు. దీన జనుల ప్రార్థనలూ, కోరికలూ ఆయనకు ఎవ్వరూ చెప్ప కుండానే తెలుస్తాయి. పిలవకుండానే ఆయన మా ఇంటికి వచ్చాడు రామమూర్తిగారిని వెంటపెట్టుకొని. పిల్లకు ఇరు పార్శ్వములా ఇద్దరూ నుంచుని రుక్కు శిరోపరి భాగాన అభయహస్తాలు ఎత్తిపట్టి అరగంటసేపు ప్రార్థనచేశారు. "మరేం ఫరవాలేదు నీబిడ్డకు. మళ్ళీ రేపు వస్తాము" అని నాకు ధైర్యంచెప్పి వాళ్ళిద్దరూ వెళ్ళారు.

నవరత్న చింతామణి ఇచ్చిన గంటకు రుక్కుకు తెలివివచ్చింది, కళ్ళువిప్పిచూచింది. అందరినీ గుర్తించింది. మామయ్యా, నాకు కొబ్బరికాయ నీళ్ళు తాగాలనిఉంది అన్నది. వాడువెంటనే బజారుకు మనిషిని పరుగెత్తించి గంగాఫలం తెప్పించాడు. అమ్మాయి ఆప్యాయంగా ఆ నీళ్ళు త్రాగింది. తృప్తి దాని ముఖంలో తాండవించింది.

అమ్మాయి మళ్ళీ తెలివిగా నవ్వి మామయ్యకు కృతజ్ఞత తెలియజేస్తూ నమస్కరించింది. అందరినీ పలక

రించి, మామూలు మనిషిలా క్షేమ సమాచారాలు అడి గింది. తమ్ముళ్ళను సుశీని దగ్గరకు తీసుకొని ముద్దాడి పంపింది. అత్తయ్య వస్తే, ఆమెను చూచి నవ్వి, "అత్తయ్యా నీ మెళ్ళో ఉన్నవే అల్లాంటి పెద్ద మంగళ సూత్రాలు నేను కూడా చేయించు కొంటాను" అన్నది.

రుక్కుకు బాగా తెలివి వచ్చిందని అంతా అను కొంటే విని కాబోలు, రాజమ్మగారు కూడా వచ్చింది చూడటానికి. రుక్కు ఆవిడను చూచింది. ఆవిడ దాని లేత హృదయంలో శూలాలు గుచ్చింది. అవన్నీ దానికి జ్ఞాపకానికి వస్తయి. ఈ ఒక్క విషయం జరగకుండా ఉన్నట్లు అయితే, రుక్కు ఈలోకాన్ని గురించి అనుకొనే సంగతులలో కష్టం కలిగించేది లేదు. మృదువైన గులాబి పత్రాలకు ముళ్ళు తాకిడి ఉన్నట్లు, రుక్కు నవనీత హృద యానికి ఈమె కంటక ప్రాయమైంది, అని మేమంతా అను కొన్నాము. రుక్కు మాత్రం రాజమ్మగారిని దగ్గరకు రమ్మని సంజ్ఞ చేసి. "బామ్మా ఈభూమిమీాద నున్న నాలుగు రోజులూ మన దగ్గరకు వచ్చిన వాళ్ళను కొద్దిగానైనా సంతోష పెట్టటానికి మార్గముండా అని కాస్త ఆలోచించు. చెట్టు అటువంటిది తన్ను చేరిన వాళ్ళకు నీడ నిస్తుంది!" అని నమస్కరించింది. ఆవిడ తెల్లపోయి దిగాలపడి చూచింది. ఆయుర్వేదౌషధము అమృతంలాగ పనిచేసింది.

రోగం తిరుగు ముఖం పెట్టింది అనుకొన్నాను...అప్పుడు పూపిన్ని అందుకొని రెండు మూడు విషయాలు చెప్పింది.

*　　*　　*　　*　　*

......నేనూ అల్లాగే అను కొన్నాను. నిజంగా ఆతరువాత చాలాసేపు తెలివిగా ఉంది. ఆరోజున ఏమైంది అను కొన్నావు! రాత్రి పన్నెండు అయింది. నేను రుక్కును చూస్తూ కూర్చున్నాను. అప్పుడే దానికి కాస్త కునుకు పట్టింది. నేను విసురుతూ కూర్చున్నాను.

ఇంతలో అది హఠాత్తుగా లేవబోయింది. నేను పట్టుకొని పడుకోబెట్టి ఎందుకుతల్లీ లేస్తావు? నీవు లేవ గల్గువా? పడుకో తల్లీ అన్నాను. అమ్మాయి నా వంక జూచి, బామ్మా ఒక్కమాట అన్నది. నేను దాని దగ్గరకు జరిగి ముఖంమీద ముఖం పెట్టాను. అది ఏదో చెప్పటానికి ప్రయత్నించి అతి కష్టంమీద అన్నది. "బామ్మా రాజమ్మ బామ్మా"......అని ఆగింది. ఏమిటి తల్లీ అన్నాను. "ఆ గదితలుపు వేసెయ్యి" అన్నది. ఆగదిలో ఆసమయ యానికే రాజమ్మగారు సత్యంతో ఏదో గుసగుస లాడు తున్నది. నేనువేసి వచ్చి వేశాను తల్లీ. ఏమిటమ్మా? బాఅమ్మ సంగతి ఏమిటమ్మా? తల్లీ, రుక్కుతల్లీ చెప్పు అమ్మా! ఏమిటి నీవు చెప్పబోయినావు? అమ్మా రుక్కూ. ఏమిటి తల్లీ? ఏమిటి అమ్మా. 'రాజమ్మ బామ్మ' అది

ఏకో చెప్పబోయినావు! చెప్పు అమ్మా? అని ఎంత బ్రతిమి లాడినా అమ్మ వినిపించుకో లేదు. మాట్లాడ లేదు. చెప్పా లను కొన్నది చెప్పనే లేదు. చెప్ప లేక పోయింది.

పన్నెండు దాటిన దగ్గరనుంచీ మళ్ళీ మగత చూపులు పడ్డై 'వనజాసుత' అనే కీర్తన పాడింది. తన తల్లి అక్కడ ఉన్నట్లు మాట్లాడింది. మళ్ళీ ఇదేమిటా? అన్నాను నేను సత్యంతో. "అంతేమరి! ఇందాకటి సుగుణమంతా నవరత్న చింతామణి పని! దానిబలం తగ్గింది" అన్నాడు వాడు. దాని తరువాత సంగతి ఏముంది నాయినా అని మా పిన్ని ముఖాన్న గుడ్డ అడ్డం పెట్టుకొని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. ఆమె ఆ స్థితిలో ఉండగానే నేను మిగిలిన సంగతి చెప్పాను. విషయం పూర్తి కావటానికి.

* * * *

...నేనూసత్యంమంచానికిచెరోప్రక్కనాకూర్చున్నాం మాపిన్ని గడపలో కూర్చుంది. పంకజమ్మగారు గది అవతల కూర్చున్నది. నేనూ సత్యం దానికి దగ్గరగా ఉన్నాము. రాత్రి రెండుగంటలకు దాని కాళ్లూ చేతులూ చల్లబడుతూ ఉన్నట్లు అనుమానం కలిగింది. నేను ముట్టుకు చూచి దిగు లుగా వాడివంక చూశాను. వాడు కాళ్లూ చేతులూ తాకి చూచి నావంక చూ శా డు దిగులుగా,

నా గుండె పగలాలిసిందే! కాని నాకు గుండెలేదు పగలటానికి! నాయినా సత్యం, ఏమిటి? అన్నాను. వాడు మంచం పట్టుకు తల ఆనించి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు! నాయినా ఇంకా ఆశలేదా? అన్నాను. ఆశలేదు అంటానికి వీలులేదు. క్రైసిస్ వచ్చింది. నిమోనియా డీసాల్వు అవుతున్నది బ్రతకొచ్చు మనఅదృష్టం ఎల్లాగున్నదో! అని ఏడుస్తూ చెప్పాడు.

బ్రతకవచ్చును. అనేమాట ఏదో ధైర్యాన్ని ఇచ్చింది. నాతల్లి బ్రతుకుతుంది అని పించింది. ఎంతమందో అల్లాంటి స్థితిలోకి వచ్చికూడా బ్రతికారు. ఇదీ ఇల్లాగే బ్రతుకుతుంది అనుకొన్నాను.

హుమాయూన్ యువరాజుకు ప్రబలమైన జబ్బుచేసి ఆశలు వదలు కొన్నపుడు తండ్రి బేబరు కుమారుని మంచం చుట్టూ ముమ్మారు తిరిగి "నా ప్రాణం తీసుకొని, నా కుమారుని బ్రతికించు ప్రభూ" అని దేవుని ప్రార్థించాడనీ, ఆ తరువాత హుమాయూనుకు ఆరోగ్యం కలిగి, బేబరు పాదుషా జబ్బుపడి చనిపోయినాడనీ చరిత్రలో చదివిన విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

నేను వెంటనే అమ్మాయి మంచం చుట్టూ మూడు అయిదులు పదిహేను సార్లు తిరిగి, ఓ భగవంతుడా! ప్రభూ, దీనరక్షకా నా ప్రాణం తీసుకో. నా కుమార్తెను బ్రతికించు,

అని హృదయం ఇవ్వగల బలాన్ని అంతా వినియోగించి నిశ్చలమైన భక్తితో ప్రార్థించాడు. మొసలి తన అంపపు పళ్ళతో బాధ పెట్టుతూ ఉంటే భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించిన గజేంద్రుడు సహితం అంత కంటే తీవ్రమైన భక్తితో ప్రార్థన చేసి ఉండడు.

కాని ప్రభువు నా ప్రార్థనను అంగీకరించ లేదు. పసి పిల్ల ప్రాణానికే ఆశపడ్డాడు. పిల్ల అంత కంతకు జారి పోతున్నది. నేను ఎంత ఏడిస్తే ఏమిలాభం, స్వామి కరుణించక పోయిన తరువాత.

ప్రభువు, దయాసింధువు కాదు. కఠినుడు. పాషాణ హృదయుడు. వజ్రహృదయుడు. నాప్రార్థన లేపీ వినలేదు. దానినే పట్టుకొన్నాడు.

రుక్కుకు నాలుగు గంటలకు మళ్ళీ ఒక్కసారి తెలివి వచ్చింది. హీన స్వరంతో "బావ" అన్నమాట అని అటూ ఇటూ చూచింది. దానికికావలసిన వాళ్ళు తమ్ముళ్ళు, చెల్లెళ్ళు, బాఅమ్మ మామయ్య. అంతా అక్కడ కనపడ్డారు. కాని ఒక్క అల్లుడుమాత్రం కనపడలేదు. తల్లి విచారపడి ఉంటుంది. ఆయనకు టెలిగ్రాం అంతకు పూర్వపు రోజే ఇచ్చాము. ఆయన పల్లెటూరితో ఉండటంవల్ల సరిగ్గా అంద లేదేమో!! ఆయన మాత్రం రాలేదు.

ఇంకో అరగంట గడిచింది. ఇంకేముంది తల్లి కళ్ళు తిప్పేస్తున్నది, భోరుభోరున ఏడ్చాను. ఒక్క గంతులో వంటఇంట్లోకి పరుగెత్తుకెళ్ళి, అమ్మాయి రోజూ పూజించే దేవీవిగ్రహం ముందు నుంచుని "తల్లీ, అమ్మ చేసిన అపరాధం ఏమిటి? నిన్ను భక్తితో పూజించింది. ఏమిలోపం జరిగింది తల్లీ? రుక్కును బ్రతికించు అమ్మా! నీ కృపామృత వృష్టిచే నాబిడ్డను బ్రతికించు. అంబా, జగన్మాతా, తల్లీ, రక్షించు" అని గుండె పగిలేటట్టు అరిచాను. దేవీ విగ్రహంలో దైన్యం గోచరించింది. ఆ జగన్మాత కన్నులలో అశ్రువులు మిణుకు మిణుకు మన్నై. ఆమె ముఖం తిప్పేసుకొంది.

మళ్ళీ అమ్మాయి గదిలోకి పరుగెత్తుకొని వచ్చాను. ఇంతలో రాజమ్మగారు అల్లుడి సాయంతో అమ్మను చాప మీదికి చేసినసాయం అది, తల్లికి ఎక్కిళ్ళు పుట్టినై.

తెల తెల వారుతూ ఉంది. సూర్యుడు ఆ రోజున తొందరగా పరుగెత్తుకొని వచ్చాడు. రుక్కుతల్లిని, ఈ లోకంతో ఉండగానే దగ్గరే ఉండి సాయంత్రం రుక్కును వదలలేక వదలలేక ఏడ్చి ముఖం కందగడ్డ చేసుకొని వెళ్ళిపోయినాడు. బంధువులు అంతా వచ్చారు. మా చెల్లెళ్ళు మా బావలు మిగిలిన వాళ్ళు అంతా వచ్చారు. రుక్కుకు

ఒక్కసారి, ఆఖరుసారి కళ్ళల్లోకి తెలివి వచ్చింది. రుక్కు తల్లి కళ్ళు తిప్పి నాలుగు దిక్కులా చూచింది.

అందరినీ గుర్తించింది. ఆత్మత్యాగంచేసి నందువల్ల కలిగే తృప్తీ ఆనందమూ దాని కళ్ళల్లో ప్రకాశించింది. అందరినీ చూచి అందరివద్దా సెలవు పుచ్చుకొంది చూపుల తోనే.

రాత్రి పది దాటినప్పటినుండి దాని చూపులు మళ్ళీ మారిపోయినై. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు దీర్ఘములు కఠిన ములుఅయినై. నేను అమ్మాయిని ఒడిలోకి తీసుకొన్నాను. దానికి తృప్తికలుగలేదని తోచింది. సత్యం దాని తల తన తొడపై పెట్టుకొని కళ్ళల్లోకి చూశాడు. నేనూ చూస్తునే ఉన్నాను, మామయ్య ముఖంలోకి చూస్తూ కళ్ళల్లో కళ్ళు కలుపుకొని అమ్మాయి నిశ్చింతగా పడుకొన్నది.

నేను తల్లీ ఒక్కసారి నావంక చూడమ్మా, ఒక్క మాట చెప్పవేలమ్మా. తమ్ముళ్లూ, వాళ్లూ, ఏడుస్తున్నారే అమ్మా! ఇది నీకు న్యాయమేనా తల్లీ! అందరిని వదిలి పోతావా అమ్మా! నీకో రెండు జరీచీరలు తెచ్చానే తల్లీ! వాటిని ఏంజేయ మంటావు ?తల్లీ! శాస్త్రీ, సుశీ, రాధా, పాపా అంతా ఏడుస్తూ ఉంటే వెళ్ళిపోతావా అమ్మాయీ? బిడ్డా బామ్మతో ఏదో ఒకమాట చెప్పాలని

అనుకొని చెప్పలేక పోయినావు! ఆమాట ఏమిటో చెప్పు తల్లీ! ఉత్తరం, ఉత్తరం అన్నావు. భగవంతుని దగ్గరనుంచి ఉత్తరమా అమ్మాయీ? నీవు రోజులు లేవునాన్నా అన్నావు, ఇదా అర్థం అమ్మాయీ? రుక్కుతల్లీ, నీ కడుపులో ఇంత ఊహ పెట్టుకొన్నావని నేను అనుకోలేదమ్మా, పడుకోతల్లి అంటే ఇఁహ పడుకొంటానన్నావు! నన్ను దౌర్భాగ్యుణ్ణి చేసి పోతున్నావా? ఆరేండ్లు పాటు చెప్పించిన సంగీతమంతా రెండురోజుల్లో పాడి పోతున్నావా? బాధలేదు, జ్వరం పోయింది అన్నావు, ఇదా బాధ లేక పోవటం! అయ్యో! నాతల్లీ! అమ్మా! బిడ్డా! అమ్మాయీ! మాట్లాడవా? వద్దు వద్దు అంటే వినక తమ్ముడికి సేవచేసి వాడికోసం నీవు ఇంత త్యాగం చేస్తావా అమ్మా! అమ్మా! అమ్మాయీ? రుక్కుతల్లీ! అని ఎంత ఏడ్చినా, గుండె బాదుకొన్నా, అమ్మ పలకలేదు.

అప్పుడువచ్చాడు విజ్జయ్యగారు మద్రాసు రైలుదిగి రాధాయికోసం కొనమన్న వస్తువులు తీసికొని. అవి రాధాయను తొడిగిచూచి సంతోషించ కుండానే అమ్మ పోతున్నది. అమ్మకు ఈ కోరిక తీరలేదు. అప్పుడు వచ్చాడు అల్లుడు ఉరుకులపరుగులమీద! ఏం లాభం! రుక్కు భావ కోసం దిక్కులుచూచింది. రోజూ చూపులతోనే వెతుక్కు-

న్నది. కడసారి భర్తను చూడటానికి దానికి ప్రాప్తం లేక పోయింది.

మామయ్య తొడపైన తల పెట్టుకొని పడుకొంది. రాధిగాడు దాని రొమ్ముపై బడి ఏడుస్తున్నాడు అక్కయ్యా అంటూ. అది మామయ్యనే నమ్ముకొన్నది. మామయ్య దేముడనుకొంది. మామయ్య చేతుల్లోనే అది పుట్టింది. ఇపుడది మామయ్య చేతుల్లోనే ఉంది. రాత్రి పదకొండు దాటింది అప్పటికి.

ముసలమ్మ నారాయణ స్మరణ చేసింది. మా చెల్లెలు దాని నోట్లో తులసి తీర్థం పోసింది. సత్యం నెలరోజులు చేసిన ఘోరతపస్సు అంతా వృథా అయిపోయింది. తల్లి వెళ్ళి పోతున్నది వాడి చేతుల్లో, వాడి కళ్ళల్లో కళ్ళు పెట్టుకొని!! రమణమహర్షి దీవనలు అమ్మకు అందలేదు. అమ్మ పోయిన తరువాత ఎందుకూ ఈ దీవనలు!! వీర రాఘవ స్వామిగారు చెప్పినట్లు అభిషేకాలు చేయించాను. ఏంలాభం! అమ్మ పోతున్నది! దక్షిణా మూర్తిగారి నవరత్న చింతా మణి అమ్మాయికి ప్రాణం పోయలేదు! భగవంతుడు నా ప్రార్థనలను వినలేదు, నేను పాపిని కాబట్టి, పోనీ ఆ సత్ పురుషుడు లక్ష్మీనారాయణగారి ప్రార్థనలన్నా విన కూడదా? వినలేదు! అమ్మ అప్పుడే ఊర్ధ్వలోకాలు

చూస్తున్నది. అమ్మ పోతున్నది! రామారావుగారు దానికి చిన్నతనంలో ఒకసారి, రెండు రూపాయలు చేతిలో పెట్టి దీవించారు. ఆ దీవన ఫలించకూడదా? శివరామ కృష్ణయ్య గారు, పట్టాభి రామయ్యగారు వీ ర ం తా రుక్కుతల్లిని దీవించారు. వారి దీవనలు కూడా వృథా అయిపోతవా? ఏమి ఖర్మమో! వృథా అయిపోయినై! అమ్మ స్వర్గ లోకా లను చూస్తున్నది! చిన్నప్పుడు దీనికి రుక్కుతల్లి అని పేరు పెట్టిన కేశవరావు మనః పూర్వకంగా అమ్మాయిని దీవించాడే! ఆ ఆశీస్సుకూ బలం లేకపోవాలా! అమ్మాయికి పద్యం చదవటం నేర్పిన పువ్వాడ దాన్ని పునసార దీవిం చాడే! అదీ వృథా కావాలా! ఏ దీవనా పని చేయ లేదు! ఏ మందు పని చేయలేదు! అమ్మ కష్టపడి ఊపిరి పీకుస్తు న్నది! పోతున్నది! పోతున్నది! నా కడుపులో ఈ జన్మకు ఆరని చిచ్చుపెట్టి పోతున్నదీ! మా అమ్మ పోతున్నది! నా బిడ్డ పోతున్నది! అయ్యో! అమ్మ పోతున్నది!! అని ఎంత ఏడ్చినా ఎంత మందిని ప్రార్థించినా, ఎన్ని దేముళ్ళకు మొక్కినా లాభం లేకపోయింది. ఒక్క దీర్ఘనిశ్వాసం విడిచి, సత్యం చే తు ల్లోనే, నేనూ చూస్తూ ఉండగానే రుక్కుతల్లి పోయింది. అమ్మ కట్టుకొంటే చూచి సంతో షిద్దామని తెచ్చిన రెండు జరీచీరలూ దానిపైన కప్పి అమ్మను పంపేశాను. ఇదీకథ!!......అని నేను కన్నీళ్ళు

కారుస్తూ తలవంచుకొన్నాను. ఇంతవరకూ వింటూ ఉన్న పిల్లలూ. ముసలమ్మా, డాక్టరుగారూ, పంకజమ్మ గారూ అంతా ఏడ్చారు. అది రుక్కు చనిపోయిన రోజు. అందుకని దాని ఫోటో ముందు కూర్చుని ఆవిధంగా దాని కథ చెప్పుకొన్నాము. మా అశ్రుధారలతో దానికి తర్పణం వదిలాము... నేను చివ్వరకు మళ్ళీ ఇల్లాగ అన్నాను తల వంచుకొని.

*　　　*　　　*　　　*

రుక్కుతల్లి ఇల్లు ఖాళీచేసి వెళ్ళిపోయి ఇప్పటికి అయిదేండ్లు అయింది. పిడుగు పాటుచేత లోపల అంతా కాలి చిల్లులు పడ్డా ఇంకా తలఎత్తుకొని ఉండే తాటి చెట్టులాగ నేనూ ఉన్నాను ఉండటం. అది స్వర్గలోకాలకు వెళ్ళిపోయింది. భూమిమీద ఉన్నన్నాళ్ళూ అది ఒక దివ్య జ్యోతి. తీయని మాటలు. ప్రేమను వర్షించే చూపులు, అందరికీ నేర్పిపోయింది. రుక్కు అంటే, తమ్ముడికోసం ప్రాణం అర్పించిన త్యాగశీలకాదూ అని అందరిచేత అనిపించుకొంది.

ఎవరైనా, ఇంతపరాకా అని పాడుతూ ఉంటే రుక్కే, త్యాగశీల చిరస్మరణీయ కాదా? నన్ను మరిచి పోయినారా అని లోకంతో చెబుతున్నట్లు ఉంటుంది.

ఉరుము భయంకరంగా ఉరిమినపుడు, రుక్కు ఆ రోజున ప్రయాణమై వెళ్ళినపుడు ఇల్లాగే ఉరిమింది అని జ్ఞాపకానికి వస్తుంది.

బిడ్డలు కన్నతల్లులారా! మీరు పదిమంది చేరి మాట్లాడు కొంటున్నప్పుడు రుక్కుతల్లి పేరొకసారి తలవండి. బుద్ధి తెలిసిన ఏ పిల్ల అయినా తమ్ముళ్ళను, చెల్లెళ్ళను ప్రేమతో చూడకపోతే రుక్కు కథ చెప్పండి......

అప్పటికి చాలా ప్రొద్దుపోయింది. లైట్లు ఆరిపోయినై. దూరాన దివాణంలో కొట్టిన గంటలు ఎక్కడ నుంచో, మరో లోకాన్నుంచి, వస్తున్నట్లు వినిపించినై.